

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Darja Pivcová

**SVĚTOVÉ KULTURNÍ A PŘÍRODNÍ DĚDICTVÍ
A JEHO PRÁVNÍ ÚPRAVA**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Katedra: Právo životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 27. dubna 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem překládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. dubna 2011

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Vojtěchu Stejskalovi, Ph.D. za velmi cenné připomínky, odborné rady a poskytnuté konzultace, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce.

OBSAH

1. ÚVOD	6
2. MEZINÁRODNÍ PRÁVNÍ PRAMENY OCHRANY PŘÍRODNÍHO A KULTURNÍHO DĚDICTVÍ	7
2.1 ÚMLUVA O OCHRANĚ SVĚTOVÉHO KULTURNÍHO A PŘÍRODNÍHO DĚDICTVÍ	7
2.1.1 <i>Historie</i>	8
2.1.2 <i>Preamble</i>	10
2.1.3 <i>Definice světového kulturního a přírodního dědictví</i>	12
2.1.4 <i>Národní ochrana a mezinárodní ochrana kulturního a přírodního dědictví</i>	14
2.1.5 <i>Generální shromáždění smluvních stran</i>	15
2.1.6 <i>Výbor pro ochranu kulturní a přírodního dědictví</i>	15
2.1.7 <i>Sekretariát</i>	17
2.1.8 <i>Fond na ochranu světového kulturní a přírodního dědictví</i>	18
2.1.9 <i>Seznam světového dědictví v nebezpečí</i>	20
2.1.10 <i>Ochrana nezapsaných památek</i>	21
2.1.11 <i>Mezinárodní pomoc</i>	22
2.1.12 <i>Vzdělávací programy</i>	22
2.1.13 <i>Zprávy</i>	22
2.1.14 <i>Závěrečná ustanovení</i>	22
2.1.15 <i>Česká republika a Úmluva o světovém dědictví</i>	23
2.2 MEZINÁRODNÍ ÚMLUVY A OCHRANA KULTURNÍHO DĚDICTVÍ	24
2.2.1 <i>Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu</i>	25
2.2.2 <i>Úmluva o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků</i>	26
2.2.3 <i>Úmluva o odcizených nebo nezákonně vyvezených předmětech kulturní hodnoty</i>	26
2.2.4 <i>Úmluva o ochraně podvodního kulturního dědictví</i>	27
2.2.5 <i>Úmluva o ochraně nehmotného kulturního dědictví</i>	27
2.2.6 <i>Úmluva o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů</i>	29
2.2.7 <i>Úmluva o architektonickém dědictví Evropy</i>	30
2.2.8 <i>Úmluva o archeologickém dědictví Evropy</i>	30
2.3 MEZINÁRODNÍ ÚMLUVY TÝKAJÍCÍ SE PŘÍRODNÍHO DĚDICTVÍ	31
2.3.1 <i>Evropská úmluva o krajině</i>	31
2.3.2 <i>Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva</i>	32
2.3.3 <i>Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů</i>	33
2.3.4 <i>Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť</i>	34
2.3.5 <i>Úmluva o biologické rozmanitosti</i>	35
2.3.6 <i>Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat</i>	36
2.3.7 <i>Charta evropských geoparků a Deklarace o ochraně světového geologického dědictví</i>	37
2.4 SHRNUÍ	38
3. MEZINÁRODNĚ-PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST STÁTU ZA PAMÁTKY SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ	40
3.1 UDÁLOSTI PROVÁZEJÍCÍ ZNIČENÍ BAMJANSKÝCH BUDDHŮ	40
3.2 ZÁKLADY MEZINÁRODNÍ ODPOVĚDNOSTI	42
3.3 SHRNUÍ	45

4. SVĚTOVÉ ORGANIZACE A INSTITUCE	46
4.1 PROGRAM OSN NA OCHRANU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (UNEP)	46
4.2 ORGANIZACE OSN PRO VZDĚLÁNÍ, VĚDU A KULTURU (UNESCO)	47
4.3 MEZINÁRODNÍ SVAZ OCHRANY PŘÍRODY (IUCN)	48
4.4 MEZINÁRODNÍ RADA PRO PAMÁTKY A SÍDLA (ICOMOS)	48
4.5 ŘÍMSKÉ STŘEDISKO (ICCRUM)	49
4.6 SHRNU TÍ	50
5. EVROPSKÁ UNIE A PŘÍRODNÍ A KULTURNÍ DĚDICTVÍ	51
5.1 OCHRANA PŘÍRODNÍCH PAMÁTEK V EVROPSKÉ UNII	51
5.2 SEKUNDÁRNÍ PRÁVO A SOUSTAVA NATURA 2000	52
5.3 OCHRANA KULTURNÍCH PAMÁTEK V EU	53
5.4 SHRNU TÍ	55
6. PRÁVNÍ ÚPRAVA V ČESKÉ REPUBLICE	56
6.1 ZÁKON Č. 20/1987 SB., O STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČI	57
6.2 ZÁKON Č. 114/1992 SB., O OCHRANĚ PŘÍRODY A KRAJINY	60
6.3 ZÁKON Č. 100/2001 SB., O POSUZOVÁNÍ VLIVŮ NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	64
6.4 ZÁKON Č. 183/2006 SB., O ÚZEMNÍM PLÁNOVÁNÍ A STAVEBNÍM ŘÁDU (STAVEBNÍ ZÁKON)	66
6.5 SHRNU TÍ	67
7. ZÁVĚR	69
SEZNAM PRAMENŮ	74
SEZNAM PŘÍLOH	78
SUMMARY	89

1. ÚVOD

Téma diplomové práce Světové přírodní a kulturní dědictví a jeho právní úprava jsem si vybrala, protože mne zajímá ochrana přírody a krajiny a také ochrana kulturních památek. Tento zájem podpořila především má záliba v cestování a turistice.

V průběhu světových válek došlo k nenahraditelným ztrátám nejen na lidských životech a majetku, ale i na statcích, které přesahují materiální hodnoty. V roce 1954 byla v rámci humanitárního práva přijata Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu, která byla prvním mezinárodním právním dokumentem s cílem chránit významné památky lidstva. Zaměřuje se pouze na památky kulturní a ochrana směřuje výhradně na situace ozbrojeného konfliktu. Nedlouho poté následovalo přijetí dalších mezinárodních úmluv s podobnou tematikou. Nejznámější a nejrozšířenější je Úmluva o světovém dědictví, které se budu v této diplomové práci věnovat nejvíce. První část druhé kapitoly je tedy věnována právě této Úmluvě, jejímž posláním je chránit nejvýznamnější kulturní a přírodní dědictví lidstva. Ve zbývajících dvou částech stručně představím i další úmluvy rozebírající dílčí otázky ochrany přírodního a kulturního dědictví. Třetí kapitola je zaměřena na otázku mezinárodní právní odpovědnosti státu za zničení významné památky, a to na příkladu Bamjanských Buddhů v Afghánistánu, jejichž likvidaci v roce 2001 nařídil talibanský režim. Předposlední kapitola je věnována právní úpravě přírodního a kulturního dědictví v rámci Evropské unie. V šesté kapitole se budu zabývat českým zákonům implementujícími závazky mezinárodních úmluv, kterých je Česká republika stranou. Účelem této diplomové práce je zjistit, jestli existuje taková právní úprava, která dokáže efektivně ochránit přírodní a kulturní památky výjimečné hodnoty před jejich zkázou a zničením a to jak na národní tak mezinárodní, případně evropské úrovni. V závěru se pokusím zhodnotit a formulovat odpověď na tuto otázku.

Jako hlavní zdroje informací jsem využívala internetové stránky organizace UNESCO, články ze zahraničních časopisů a v první řadě komentář k Úmluvě o světovém dědictví od Francesca Francioniho z roku 2008. Moji práci významně ovlivnil i studijní pobyt na Universitě v Groningenu v Nizozemském království ve školním roce 2010/2011, kde jsem v rámci předmětu Mezinárodní právo životního prostředí absolvovala velice zajímavou přednášku na téma Ochrana kulturních památek v době válečného konfliktu.

Svůj překlad z anglicky psaných zdrojů jsem se snažila přizpůsobit českému oficiálnímu překladu úmluv.

2. MEZINÁRODNÍ PRÁVNÍ PRAMENY OCHRANY PŘÍRODNÍHO A KULTURNÍHO DĚDICTVÍ

Tato kapitola je rozdělena na tři části: první část je věnovaná Úmluvě o světovém dědictví, druhá se zabývá osmi mezinárodními úmluvami týkajícími se kulturního dědictví a třetí část pojednává o celkem sedmi mezinárodních úmluvách o přírodním dědictví. Cílem kapitoly je představit nejvýznamnější mezinárodní právní nástroje týkající se ochrany přírodního a kulturního dědictví.

2.1 ÚMLUVA O OCHRANĚ SVĚTOVÉHO KULTURNÍHO A PŘÍRODNÍHO DĚDICTVÍ

V průběhu 35-ti let své existence dokázala Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (*Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*), že je efektivním nástrojem pro ochranu památek, jež mají pro lidstvo výjimečný význam. Důkazem je trvalý nárůst jejich smluvních stran (187)¹ a vlastnictvích zapsaných na Seznam světového dědictví (911)². Viditelnost systému ochrany památek a pozitivní věhlas Úmluvy k tomu jistě přispěl. Více než na závazky stran se Úmluva zaměřuje na práva smluvních států, a proto strany především těží z jejich výhod. Nicméně tento nebývalý úspěch samozřejmě doprovázejí některé nedostatky. Většina z nich je způsobena obecně přijímanou myšlenkou 70. let, kdy byla Úmluva přijata a kdy stále silně převládal koncept státní suverenity. Většina států v té době si nepřála přijmout myšlenku, že by nejdůležitější památky přírodního a kulturního dědictví na území v jejich jurisdikci mohly být předmětem mezinárodního dohledu ve jménu obecného zájmu lidstva do té míry, že by to dokázalo narušit jejich plnou místní kontrolu. Proto ačkoliv je Úmluva protkána ideou obecného zájmu lidstva, zůstává podmíněna státní suverenitou. Jakékoliv akce, které iniciují orgány Úmluvy, jsou podmíněny předběžným souhlasem dotyčného státu. Státy musí souhlasit se zápisem památky na Seznam, což samo o sobě oslabuje smysl Úmluvy, protože samotný souhlas státu není objektivním měřítkem rozhodující o tom, zda má vlastnictví skutečně výjimečnou světovou hodnotu. Nedostatek souhlasu s nominací vlastně způsobuje nemožnost použít záchranné akce této památky, kterou může mezinárodní společenství zcela jednoznačně

---

¹ <http://whc.unesco.org/en/statesparties>

² <http://whc.unesco.org/en/list>

považovat za dědictví mimořádně světové hodnoty. To může být problém nejen v době válek, ale i v době míru. Souhlas státu je nutný i pro poskytnutí mezinárodní pomoci, což je téměř nelogické s ohledem na různé možné situace, kdy stát může zcela jednoznačně odmítnout spolupracovat. Dalším nedostatkem Úmluvy je to, že se opět zaměřuje pouze na oblasti, které podléhají suverenitě nějakého státu. Vylučuje to tak území, která jsou sporná, nebo Antarktidu či mezinárodní mořské oblasti. Časem se také ukázalo, že některé státy nesouhlasí s tím, že zápis do Seznamu světového dědictví v ohrožení není podmíněn jejich souhlasem. Je též zřejmé, že Úmluva poskytuje ochranu pouze těm památkám, které jsou zapsány na Seznam. Ačkoliv její článek 12 vybízí k ochraně i nezapsaných památek, praxe ukázala, že je toto ustanovení příliš měkké. Dalším nedostatkem Úmluvy je určitá míra nejednoznačnosti, která provází hodnocení v tom, které památky mají „výjimečnou světovou hodnotu“. Měřítko, která se užívají, jsou často neobjektivní a nepokrývají tak kulturní a přírodní rozmanitost všech památek. Navíc lze sledovat i jev, kdy především vyspělé státy díky svým technickým a ekonomickým možnostem dokázali prosadit na Seznam více svých památek než státy rozvojové (viz. příloha č. 1). Samozřejmě se výbor snaží vytvořit systém, který má pomoci rozvojovým státům zlepšit jejich efektivní účast na Úmluvě. Na druhou stranu je zjevné, že není možné očekávat, že bude světové dědictví rozprostřeno po zeměkouli homogenně.³

Kriticky se na úmluvu dívají i někteří autoři, případně někteří správci národních parků v USA, kteří považují umístění přírodního parku na seznam přírodního světového dědictví za zcela nadbytečný a v některých případech i za škodlivý (zápis Národního parku Yellowstone na Seznam světového dědictví v nebezpečí v letech 1995-2003), podle nich totiž národní právo USA poskytuje nejvyšší stupeň ochrany a to jak se šíří informace o zápisu na seznam dědictví v nebezpečí může vést k zmatení veřejnosti. Ne všichni ovšem sdílí tento názor a mnozí ji považují za sjednocující sílu v boji proti regionálním a národním tlakům v ochraně určitých památek. V konečném důsledku, úmluva přináší minimum nevýhod a zároveň mnoho filosofických a praktických důvodů, proč se jí účastnit.⁴

2.1.1 Historie

Myšlenka vytvořit mezinárodní ochranný rámec pro kulturní a přírodní dědictví se formovala již po první světové válce. Původní návrhy měli za cíl chránit přírodní a kulturní

---

³Francioni, F., Lenzerini F.: The Future of the World Heritage Convention: Problems and Prospects v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 401-409

⁴Hazen H.: "Of outstanding universal value": The challenge of scale in applying the World Heritage Convention at national parks, Geoforum, Elsevier Ltd. 2007, str. 262-263

složky odděleně, ale časem byly propojeny „Úmluvou o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví“.

Významným impulsem k vypracování Úmluvy se stala proslulá kauza provázející výstavbu asuánské přehrady v Egyptě. Rozhodnutí vybudovat přehradu, která by zaplavila údolí s vzácnými chrámovými komplexy Abu Simbel a Philae, vzbudilo patřičný zájem mezinárodního společenství. V roce 1959 UNESCO zahájilo mezinárodní kampaň na jejich záchranu. Archeologický výzkum v oblastech, které měly být zaplaveny, zrychlil a chrámy byly rozřezány tak, aby bylo možné je přemístit na bezpečné místo a následně znovu sestavit. Kampaň za 80 milionů dolarů byla financována zhruba 50 státy.⁵ Ne dlouho poté následovali další záchranné akce, z nichž nejznámější je záchrana Benátek a Florencie během záplav v roce 1966. Z těchto událostí bylo zřejmé, že podobné situace není možné do budoucna efektivně řešit na základě vnitrostátních právních předpisů, ale je třeba vytvořit mezinárodní právní rámec schopný pomoci v obdobných případech.⁶ Idea propojit ochranu kulturních a přírodních památek výjimečné hodnoty byla poprvé vyjádřena v roce 1965 ve Washingtonu během konference v Bílém domě v návrhu „Svěřenectví světového dědictví“ (*World Heritage Trust*).⁷ V roce 1971 byl v rámci organizace UNESCO představen návrh dokumentu s názvem „Mezinárodní ochrana památek, skupin budov a míst celosvětové hodnoty“ (*International Protection of Monuments, Groups of Buildings and Sites of Universal Value*) a později téhož roku Světový svaz ochrany přírody (*International Union for Conservation of Nature*) vypracoval návrh „Úmluvy na ochranu světového dědictví“ (*Convention for the Conservation of the World's Heritage*). Na schůzce zvláštní komise vládních expertů (*Special Committee of Government Experts*) UNESCO byly oba tyto návrhy upraveny a spojeny k vytvoření draftu „Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví“. Přijetí doplněného návrhu podpořila Konference OSN o lidském životním prostředí ve Stockholmu svým doporučením.⁸ Dne 16. listopadu 1972 během 17. zasedání Generální konference UNESCO pak došlo k jejímu konečnému podepsání. Úmluva vstoupila v platnost dne 17. prosince 1975.⁹ V roce 1978 bylo na Seznam světového dědictví zapsáno prvních 12 památek. Centrum pro světové dědictví bylo založeno v roce 1992.¹⁰

---

⁵World Heritage Information Kit, World Heritage Information Centre, 2008, str. 7

⁶Francioni, F.: The Preamble v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 13

⁷World Heritage Information Kit, World Heritage Information Centre, 2008, str. 7

⁸Van Heijnsbergen, P.: International Legal Protection of Wild Fauna and Flora, 1. vydání, IOS Press, 1997, str. 26-27

⁹Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 128

¹⁰World Heritage Information Kit, World Heritage Information Centre, 2008, str. 8

2.1.2 Preamble

Úmluva spojuje dva důležité prvky. Prvním z nich je bezprecedentní uznání úzkého propojení mezi kulturou a přírodou a založením tak společného režimu ochrany a péče jak pro výjimečné projevy tvořivosti člověka, tak pro jedinečné výtvořiny přírody. Druhým prvkem je představení konceptu „světového dědictví“, který určuje místa, památky a vlastnictví které jsou svoji výjimečnou hodnou pro lidskou společnost jako celek vhodné k zapsání na Seznam světového dědictví, aby tak byly zařazeny pod systém zvláštní mezinárodní ochrany.¹¹

Koncept „společného dědictví“ (*common heritage*) je zdůrazněn v druhém odstavci preambule Úmluvy: „...že ubývání či zničení kterékoliv položky kulturního nebo přírodního dědictví představuje nenahraditelné ochuzení dědictví všech národů světa“. Generální konference UNESCO v ní tak vyjádřila svůj postoj, že je nutné ustanovení zakládající efektivní systém kolektivní ochrany. Stát má zůstat primárně zodpovědný za stav svých památek, nicméně díky článku 6 Úmluvy, při respektování státní suverenity, je též stanoveno, že kulturní a přírodní dědictví zakládá „světové dědictví“ jehož ochrana „je povinností mezinárodního společenství jako celku“.¹²

Princip společného dědictví vyjadřuje, že určitý předmět nebo předměty jsou společným právním zájmem několika subjektů mezinárodního práva (většinou států) a je nejčastěji uplatňován v rámci mořského práva nebo v rámci režimu Antarktidy.¹³

Tento princip vytváří alternativu k institutu v právní teorii zvaném jako „věc ničící“ (*res nullius*), jež tvrdí, že půda a přírodní zdroje nepatří národu, dokud není odkrývacími, výzkumnými nebo osidlovacími činnostmi založena státní suverenita nad těmito statky. Naproti tomu stojí princip společného dědictví, který interpretuje vlastnická práva jako *res communis* a který předpokládá, že práva k určitým globálním zdrojům překračují národní hranice a tkví místo toho v celosvětovém vlastnictví všech národů jakožto společné zdroje. Taková práva nejsou tedy podmíněna tím, že se nacházejí na území nějakého státu.¹⁴

---

¹¹Francioni, F.: Introduction v komentáři Francioni, F. a kol.: *The 1972 World Heritage Convention: A Commentary*, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 5

¹²Birnie P., Boyle A., Redgwell C.: *International Law and Environment*, 3. vydání, Oxford University Press, 2009, str. 658

¹³Van Heijnsbergen, P.: *International Legal Protection of Wild Fauna and Flora*, 1. vydání, IOS Press, 1997, str. 68-69

¹⁴Bernard P. Herber: *The Common Heritage Principle: Antarctica and the Developing Nations*, *American Journal of Economics and Sociology*, str. 391-392

Stejný princip se objevil také v Haagské Úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954. Kulturní a přírodní dědictví představuje společný majetek všech lidí světa a je tak vyjádřením a podstatnou součástí samotné existence lidstva.

Třetí odstavce preambule: „...že ochrana tohoto dědictví na národní úrovni není často úplná kvůli rozsahu prostředků, jež vyžaduje, a kvůli nedostatečným ekonomickým, vědeckým a technickým zdrojům země, kde se vlastnictví, které má být chráněno, nachází;“ vyzdvihuje nutnost mezinárodní právní úpravy ochrany kulturního a přírodního dědictví, protože rozdíly mezi národy v jejich ekonomické a technické vybavenosti neumožňují jeho dostatečnou péči výlučně na základě vnitrostátních právních předpisů.¹⁵

Úmluva o světovém dědictví používá pojmy „výjimečný význam“ (*outstanding interest*) a „výjimečné světové hodnoty“ (*outstanding universal value*), které je třeba blíže interpretovat, protože samotný text Úmluvy neposkytuje žádnou zpřesňující definici. Podle Francioniho je vcelku nekonfliktní smysl slova výjimečný (*outstanding*) – jedná se zjevně o něco vynikajícího, neobvyklého, velmi zvláštního a jakkoliv lepšího než je běžné. Problematičtěji se ovšem jeví pojem „světový“ (*universal*), protože zatímco v oblasti přírodního dědictví je světový standard výjimečnosti myslitelný díky geologickým, biologickým nebo fyzikálním hodnotám, které je možné objektivně ohodnotit či změřit vědeckými metodami, v rámci kulturního dědictví je toto rozlišení složitější díky rozlišným vlastnostem jednotlivých kultur či sociálních prostředí, a což je samo o sobě vlastně protimluvem něčeho „světového“. Pojem „světový“ uplatněný v rámci kulturního dědictví lze podle něj chápat jako vlastnost objektu, jež je schopna upoutat celosvětový zájem pro lidstvo a prokázat svou důležitost pro současné a budoucí generace. Tento výklad stvrzuje i Vídeňská úmluva o smluvním právu v článku 31 a 32, jež poskytuje obecná interpretační pravidla pro mezinárodní smlouvy. Čl. 31 odst. 3 písm. a) odkazující na každou dohodu „vztahující se ke smlouvě, k níž došlo mezi všemi stranami v souvislosti s uzavřením smlouvy;“ je důležitý ve spojení s prováděcími směrnicemi (*Operational Guidelines*), které se zabývají implementací Úmluvy. Pravidlo 49 těchto směrnic definuje „výjimečnou světovou hodnotu“ jako „kulturní anebo přírodní význam, který je tak výjimečný že překračuje státní hranice a tak se stává společným zájmem pro současné a budoucí generace lidstva.“ Další důležitý aspekt výkladu je „jakákoliv pozdější praxe při provádění smlouvy“, který zmiňuje čl. 31 odst. 3 b) Vídeňské úmluvy. Výbor světového dědictví ve své praxi prosazuje „representativnost“ jako klíčovou hodnotu, tedy schopnost Seznamu světového dědictví obsáhnout celistvost a rozmanitost všech kultur světa v jejich

---

¹⁵Francioni, F.: Preambule v komentáři Francioni, F. a kol.: *The 1972 World Heritage Convention: A Commentary*, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 15-16

intelektuální, estetické, náboženské a sociologické podobě. Za více než 30 let praxe Výboru došlo k výraznému posunu v hledání objektivních měřítek pro umístění na seznam, od ideálního inventáře všech možných památek vhodných k zápisu (tzv. *Global study*) po současný postup, kterým je Globální strategie pro reprezentativní, vyvážený a věrohodný Seznam světového dědictví (*Global strategy*). Tento přístup je více dynamický a bere v potaz rozvíjející se vědomosti o přispění různých kultur v různých dobách do světového dědictví. Je tak mnohem více zaměřen na antropologický aspekt než na čistě estetický a památkový prvek umění. V praxi se snaží vyrovnat nesrovnalosti, které v prvních třiceti letech aplikace Úmluvy vyústili z estetického a stylistického přístupu hodnocení objektů vhodných k zápisu. Shrňme, že schopnost objektu nést přívlastek „světový“ je kombinací jeho výjimečných kvalit, jeho autenticity, věhlasu či schopnosti vypovědět výjimečné podmínky jeho tvůrců a zároveň je též třeba hledat jeho schopnost reprezentovat rozmanitost kultur a tradic z hlediska časového i místního.¹⁶

2.1.3 Definice světového kulturního a přírodního dědictví

Článek 1 Úmluvy pokládá za „kulturní dědictví“:

„Památníky: architektonická díla, díla monumentálního sochařství a malířství, prvky či struktury archeologické povahy, nápisy, jeskynní obydlí a kombinace prvků, jež mají výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy;

skupiny budov: skupiny oddělených či spojených budov, které mají z důvodu své architektury, stejnorodosti či umístění v krajině výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy;

lokality: výtvořiny člověka či kombinovaná díla přírody a člověka a oblasti zahrnující místa archeologických nálezů mající výjimečnou světovou hodnotu z dějinného, estetického, etnologického či antropologického hlediska.“

Tento výčet neobsahuje tzv. kulturní krajiny (*cultural landscapes*), které jsou ale podle Směrnic k provádění Úmluvy pokládány též za kulturní dědictví. Takové krajiny jsou definovány jako kulturní pozemky, které reprezentují sloučení výtvořů přírody a člověka.¹⁷

Článek 2 specifikuje „přírodní dědictví“ jako:

„přírodní jevy tvořené fyzickými a biologickými útvary nebo skupinami takovýchto útvarů, jež mají výjimečnou světovou hodnotu z estetického či vědeckého hlediska;

---

¹⁶Francioni, F.: Preambule v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 18-21

¹⁷Whitby-Last, K.: Cultural Landscapes v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 51

geologické a fyziografické útvary a přesně vymezené oblasti, které tvoří místo přirozeného výskytu ohrožených druhů zvířat a rostlin výjimečné světové hodnoty z hlediska vědy či péče o zachování přírody;

přírodní lokality, či přesně vymezené přírodní oblasti světové hodnoty z hlediska vědy, péče o zachování přírody nebo přírodní krásy.“

Jazyk tohoto článku nebere v potaz moderní ekologické koncepty, jakými jsou ekosystémy či biologická rozmanitost.¹⁸ Nicméně podle Směrnic k provádění Úmluvy z roku 1984 je jedním z kritérií pro zahrnutí přírodního dědictví do Seznamu i to, že místo obsahuje vzácný přírodní úkaz, útvar či rys, třeba výjimečný příklad ekosystému.¹⁹ Dalším nedostatkem výčtu je vynechání mořských ploch a určení způsobů správy chráněných míst – vymezením chráněných zón apod., i zde jsou proto důležité Směrnice. Směrnice k provádění Úmluvy o světovém dědictví, které přijímá Výbor, mu umožňují podle čl. 11 odst. 5 přijímat kritéria k zařazení na Seznam. Tyto směrnice samozřejmě nejsou právně závazné a slouží tedy jako zásady politiky Výboru.²⁰

Kulturní památky ve svém množství předčili přírodní památky. Kategorie přírodních památek je vcelku uzavřená, zatímco výtvořiny lidského úsilí se stále rozrůstají. Navíc stejně tak jako u všech jiných přírodních zdrojů, přírodní dědictví výjimečné světové hodnoty není rovnoměrně rozprostřeno po celé zeměkouli. V důsledku toho je nemožné dosáhnout cíle rovnoměrného rozložení pro regiony či státy a z hlediska různých kritérií. Rovnoměrné rozložení památek světového dědictví je iluzorním cílem stejně tak, jako rovnost počtu kulturních a přírodních památek.²¹

„Je v působnosti každé smluvní strany, aby určila a vymežila vlastnictví nacházející se na jejím územím v souladu s články 1 a 2.“²²

Tzv. smíšené přírodní a kulturní dědictví (*mixed natural and cultural heritage*) je kategorií, která snoubí částečně nebo zcela definice jak kulturního tak přírodního dědictví. Čl. 1 odst. 3 umožňuje nominovat kombinaci kulturního a přírodního dědictví. Tato možnost byla poprvé

---

¹⁸Redgwell, C.: Definition of Natural Heritage v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 65

¹⁹Van Heijnsbergen, P.: International Legal Protection of Wild Fauna and Flora, 1. vydání, IOS Press, 1997, str. 154

²⁰Redgwell, C.: Definition of Natural Heritage v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 66-67

²¹Redgwell, C.: Definition of Natural Heritage v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 83-84

²²Článek 3 Úmluvy

využita na počátku 90. let v rámci kategorie kulturní krajiny.²³ Příkladem památky smíšeného přírodního a kulturního dědictví je Meteora v Řecku.²⁴

V současnosti je zapsáno 704 kulturních, 180 přírodních a 27 památek smíšeného dědictví.²⁵

2.1.4 Národní ochrana a mezinárodní ochrana kulturního a přírodního dědictví

Ustanovení hlavy II. Úmluvy přímo zavazují smluvní strany. V případě, že jsou splněny podmínky hlavy I., je smluvní stát vázán splnit své závazky svým jednáním chránit přírodní nebo kulturní dědictví nacházející se na jeho území. Podle Carducciho je tato hlava zcela autonomní od hlavy III., což de facto znamená, že díky Úmluvě „světové dědictví“ podléhá povinnosti států jej chránit před ale dokonce i bez ohledu na jeho možné zařazení na Seznam světového dědictví či Seznam světového dědictví v ohrožení. Úmluva se tak neaplikuje pouze na památky, které jsou zahrnuté do jednoho z těchto Seznamů.

Primární povinností každého smluvního státu je zabezpečit označení, ochranu, zachování, prezentování a předání dědictví budoucím generacím. V případech, kde je to vhodné, má využít pomoci a spolupráce mezinárodního společenství.

Článek 5 demonstrativně popisuje, jakým způsobem může stát tyto závazky splnit; přijímáním všeobecné politiky zaměřené na posílení úlohy dědictví; vytvářením služeb na ochranu, zachování a prezentování dědictví příslušnými zaměstnanci, rozvíjením vědecké činnosti; podporou školení a přijímáním dalších opatření právních, vědeckých, technických, administrativních či finančních.

Článek 6 pak zakotvuje povinnost mezinárodního společenství spolupracovat jako celek k ochraně světového dědictví (definovaného v článku 1 a 2) s tím, že tyto smluvní státy plně respektují státní svrchovanost. To znamená, že jakýkoliv zásah státu A (ve formě ochranných opatření například) na území státu B ve prospěch světového dědictví chráněného Úmluvou nemůže být proveden nezávisle na souhlasu státu B. Státy se též zavazují pomoci při určování, ochraně a zachování dědictví zapsaného na Seznam, pokud o toto státy, na jejichž území se dědictví nachází, požádají. Tato pomoc samozřejmě může být poskytnuta i mimo systém příspěvků do fondu a rozhodnutí Výboru. Poslední odstavec článku 6 zavazuje smluvní státy, že nepodniknou jakákoliv svévolná opatření, jež by mohla přímo či nepřímo

---

²³Boer, B.: Identification and Delineation of World Heritage Properties v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 94

²⁴<http://whc.unesco.org/en/list/455>

²⁵<http://whc.unesco.org/en/list>

poškodit dědictví nacházející se na území druhých smluvních států. Tento článek poskytuje právní podklad pro právo států na jednání jménem společenství (*ut singuli*). Z textu vyplývá, že lze postihnout pouze svévolná opatření. V roce 2005 například požádal Výbor pro světové dědictví stát Súdán, aby udělal vše proto, aby zabránil poškození památek v republice Kongo. Nicméně je možné použít i jiných opatření k naplnění tohoto článku.²⁶

Článek 7 vysvětluje smysl pojmu mezinárodní ochrana světového dědictví, jež má být chápán jako „vytvoření systému mezinárodní spolupráce a pomoci za účelem podpory smluvních států v jejich úsilí o zachování a určení tohoto dědictví“.

2.1.5 Generální shromáždění smluvních stran

Generální shromáždění smluvních stran (*The General Assembly of State Parties*) zahrnuje všechny smluvní stany Úmluvy. Schází se jednou za dva roky v rámci běžného zasedání Generálního shromáždění UNESCO, aby zvolilo členy Výboru, prošetřilo stav účtů Fondu a rozhodlo zásadní otázky politiky Úmluvy.²⁷

2.1.6 Výbor pro ochranu kulturního a přírodního dědictví

Výbor pro světové dědictví (*World Heritage Committee*) se schází jednou v roce a je složen ze zástupců 21 smluvních stran volených generálním shromážděním až na 6 let. Jeho hlavním úkolem je rozhodnout zda bude památka zapsána či smazána ze Seznamu světového dědictví, nicméně má oprávnění odložit své rozhodnutí a vyžádat si další informace od smluvních stran týkající se dané památky. Výbor také přezkoumává zprávy o stavu zapsaných památek a v případě, že o ni není dostatečně postaráno, vybízí smluvní strany k aktivitě.²⁸

Podle Směrnic jsou konzultace mezi schůzemi týkající se nominací na Seznam a žádostí o finanční asistenci z Fondu projednávány v rámci subkomisí a zvláštních konzultací.²⁹

Ustanovení týkající se Výboru nacházíme v člancích 8 až 11 Úmluvy a ve Směrnících k provádění Úmluvy. Vedle již výše zmíněných aktivit Výbor zapisuje nebo vymazává památky se Seznamu světového dědictví v nebezpečí, určuje postupy, kterými budou provedeny žádosti pro mezinárodní asistenci, dále určuje, jak budou užity prostředky z Fondu světového dědictví a hledá způsoby jak zvýšit jeho zdroje. Dále každé dva roky podává

---

²⁶Carducci G.: National and International Protection of the Cultural and Natural Heritage v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 106-132

²⁷World Heritage Information Kit, World Heritage Information Centre, 2008, str. 27

²⁸World Heritage Information Kit, World Heritage Information Centre, 2008, str. 9

²⁹Van Heijnsbergen, P.: International Legal Protection of Wild Fauna and Flora, 1. vydání, IOS Press, 1997, str. 215

hlášení o svých aktivitách Generálnímu shromáždění smluvních stran a Generální konferenci UNESCO, hodnotí implementaci Úmluvy, reviduje a přijímá Směrnice.

Členové výboru jsou voleni tak, aby bylo zajištěno spravedlivé zastoupení různých oblastí a kultur světa. Třetí odstavec definuje tzv. poradní orgány; Mezinárodní středisko pro výzkum zachování a obnovy kulturního vlastnictví (Římské středisko), Mezinárodní radu pro památky a sídla (ICOMOS) a Mezinárodní svaz pro ochranu přírody a přírodních zdrojů (IUCN), jejichž představitelé se mohou zúčastnit zasedání Výboru.

Článek 9 stanovuje určení funkčního období států a povinnost státu vybrat jako své představitele osoby kvalifikované v oblasti kulturního či přírodního dědictví, což vylučuje osoby s všeobecnými kompetencemi jako jsou politici či diplomaté.

Vlastní jednací řád Výbor přijal v roce 1977 a od té doby byl šestkrát aktualizován. Upravuje otázky týkající se členství, zasedání, účastníků, agendy, Úřadu, vedení jednání, hlasování, Sekretariátu, pracovních jazyků a hlášení a přijímání, pozměňování a odročení Jednacího řádu. Na zasedání výboru mohou být pozváni představitelé různých organizací nebo i jednotlivci za účelem konzultace. Výbor může též vytvořit poradní orgány, je-li to nutné k splnění jeho funkcí.

Nejdůležitější je článek 11, který stanovuje postup pro zaspání památky na Seznam světového dědictví (*World Heritage List*). Nejprve státy překládají Výboru soupis vlastnictví vhodného k zahrnutí do Seznamu (tzv. Prozatímní seznam – *Tentative List*), posléze státy předloží přesné nominace k zápisu a nakonec Výbor rozhodne. Odstavec třetí podmiňuje zápis od Seznamu souhlasem dotyčného státu. Tento odstavec vlastně zabraňuje tomu, aby Výbor jednal *ex offio*. Předpokládá se tedy dobrá víra jednotlivých smluvních stran. Tento přístup je pochopitelný, na druhou stranu často vznikají konflikty mezi ochranou světového dědictví a politikou jednotlivých států. Stát může být neochotný podporovat kulturu určité minority nebo původního obyvatelstva žijícího na jeho území, popřípadě může mít velké zájmy v ekonomickém využití určitých míst a jejich zdrojů. Druhá věta článku se snaží vyřešit případ, kdy se památka nachází na místě, jehož jurisdikci si nárokuje víc než jeden stát. Její zahrnutí na Seznam nemá vliv na práva stran ve sporu. V takovém případě je též záhodno, aby žádost o zahrnutí do Seznamu podaly oba státy společně. V neposlední řadě je třeba zmínit, že Výbor stanovuje kritéria, na jejichž základě je vlastnictví zahrnuto do seznamů a je povinen radit se s smluvními státy v případě, že chce žádost odmítnout. Výbor má podporovat studie a výzkumy pro jejich sestavení.³⁰

---

³⁰Scovazzi, T.: *World Heritage Committee and World Heritage List* v komentáři Francioni, F. a kol.: *The 1972 World Heritage Convention: A Commentary*, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 150-174

Přestože Úmluva výslovně nestanovuje možnost smazání památky ze Seznamu, z účelu a smyslu jejího textu je dovozováno, že je takový výmaz možný. Souhlas státu, na jehož území se památka nachází, není vyžadován. Památky vyřazené ze Seznamu jsou Útočiště přímorožce arabského v Ománu v roce 2007³¹ a Labské údolí v Drážďanech v roce 2009.³²

Na základě článku 13 je Výbor oprávněn přijímat a rozhodnout žádosti o mezinárodní pomoc a přerozdělit peníze z Fondu. K tomuto úkolu má též pravomoc určit pravidla a priority, podle kterých se bude přerozdělení řídit. Výbor má spolupracovat s ostatními mezinárodními organizacemi, orgány a jednotlivci za účelem plnění svých programů a projektů. Za posledních deset let tato pomoc nicméně ztratila svou hodnotu, protože vzrostl počet smluvních stran Úmluvy, stejně tak jako počet památek.³³

2.1.7 Sekretariát

Je třetím orgánem založeným v rámci Úmluvy. Jedná se o administrativní orgán. Podle čl. 14 je jeho cílem usnadnit práci Výboru přípravou dokumentů a vedením agendy pro schůzi výboru a implementaci jeho rozhodnutí. Úkoly Sekretariátu jsou v tomto článku vyjádřeny pouze vágně, a proto jsou dále vymezeny resolucemi, rozhodnutími a jinými dokumenty (především Směrnicemi) přijatými generálním shromážděním a výborem. Generální ředitel UNESCO musí jmenovat sekretariát, aby pomáhal Výboru, a je nabádán k využívání služeb poradních orgánů; Mezinárodního střediska pro výzkum zachování a obnovy kulturního vlastnictví (Římského střediska), Mezinárodní rady pro památkovou péči (ICOMOS) a Mezinárodního svazu pro zachování přírody a přírodních zdrojů (IUCN). Dnes tuto funkci plní Centrum světového dědictví (*World Heritage Centre*), které bylo speciálně k tomuto úkolu vytvořeno v roce 1992. Do této doby byl sekretariát složen z osob získaných v různých odvětvích UNESCO a stálí zaměstnanci se zvláštními odbornými znalostmi byli vysíláni ze smluvních států. Centrum je vedeno ředitelem, který je přímo podřízený Generálnímu řediteli UNESCO. Ředitel a zaměstnanci centra jednají za sekretariát a koordinují aktivity týkající se světového dědictví v rámci UNESCO.

Současné úkoly sekretariátu, které plní centrum, jsou popsány v prováděcích směrnicích z roku 2005. Centrum je pověřeno implementovat rozhodnutí a strategické cíle výboru a

---

³¹Buzzini, G.P., Condorelli, L.: List of World Heritage in Danger and Deletion of a Property from the World Heritage List v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 196-199

³²<http://whc.unesco.org/en/news/522>

³³Vrdoljak, A.F.: World Heritage Committee and International Assistance v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 241

rezoluce Generálního shromáždění smluvních stran Úmluvy. Jeho úkolem je dále vést každodenní správu, pomáhat smluvním stranám v procesu nominace objektů, poskytovat jim rady s jejich povinnostmi podávat hlášení, sledovat stav památek, informovat smluvní strany, usnadnit proces *Global strategy*, mobilizovat finanční zdroje do fondu, dále sekretariát zpracovává žádosti pro mezinárodní asistenci, pomáhá propagovat svou činnost, spolupracuje s UNESCO a dalšími mezinárodními organizacemi a Úmluvami a koriguje užívání znaku Světového dědictví.³⁴ V neposlední řadě organizuje osvětové a vzdělávací programy pro mládež (např. *Young People's Participation in World Heritage Preservation and Promotion*).³⁵

2.1.8 Fond na ochranu světového kulturního a přírodního dědictví

Úmluva je jedinou úmluvou v oblasti ochrany přírody, která přímo ve svém původním textu zřizuje fond na podporu svých cílů. Ustanovení článků 15 až 18 Úmluvy jsou věnovány Fondu na ochranu světového a přírodního dědictví výjimečné světové hodnoty (*World Heritage Fund for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage of Outstanding Universal Value*).³⁶

Tento Fond je tzv. svěřeneckým fondem a musí být spravován v souladu s Finančními Pravidly UNESCO (*Financial Regulations of UNESCO*). Jeho hlavním cílem je podporovat smluvní státy Úmluvy v případě potřeby mezinárodní pomoci. Finanční pravidla pro fond světového dědictví (*Financial Regulations for the World Heritage Fund*) založené generálním ředitelem UNESCO dále upravují jeho činnost.³⁷

Finance do Fondu jsou čerpány z pěti zdrojů:

- a) z povinných a dobrovolných příspěvků smluvních států,
- b) z příspěvků, darů nebo odkazů jiných států, UNESCO, a dalších orgánů OSN a jiných mezinárodních organizací, od veřejných a soukromých osob a od jednotlivců,
- c) z úroků fondu,
- d) z výtěžků benefičních akcí pořádaných ve prospěch fondu a

---

³⁴Vrdoljak, A.F.: The Secretariat and Support of the World Heritage Committee v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 244-259

³⁵World Heritage Information Kit, World Heritage Information Centre, 2008, str. 25

³⁶Birnie P., Boyle A., Redgwell C.: International Law and Environment, 3. vydání, Oxford University Press, 2009, str. 669

³⁷Lanzerini, F.: World Heritage Fund v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 271-273

e) z veškerých dalších autorizovaných zdrojů navržených Výborem.³⁸

Povinné příspěvky musí státy platit každé dva roky; zvláštní režim příspěvků platí pro ty státy, které se zavázali k doplňkovým dobrovolným příspěvkům (např. Brazílie, Dánsko, Francie aj.). Povinný příspěvek nesmí překročit 1% příspěvku do řádného rozpočtu UNESCO.³⁹

V případě že se stát opozdí s placením jakéhokoliv příspěvku za běžný a bezprostředně předcházející rok, je mu uložena sankce v podobě nemožnosti být zvolen za člena Výboru. Toto ustanovení čl. 6 odst. 5 je přísně dodržováno, jak tomu bylo v minulosti například v případě Bolívie či Indonésie.⁴⁰

Finanční prostředky mohou být použity pouze pro účely definované v člancích 19 až 26 Úmluvy.⁴¹ Výbor přerozděluje prostředky z fondu podle principu priority s ohledem na nejvíce ohrožené památky, které jsou na Seznamu světového dědictví v ohrožení a s ohledem na ty, jež se nacházejí v rozvojových zemích.⁴²

Výbor má též za úkol hledat způsoby, jak finanční zdroje fondu rozmnožit a za tím účelem podnikat prospěšné kroky. Výbor pověřil sekretariát úkolem zmobilizovat finanční a technické zdroje pro ochranu světového dědictví. To vyžaduje rozvoj spolupráce s veřejnými a soukromými institucemi v souladu s rozhodnutími a pokyny výboru a také se směrnicemi UNESCO (*regulations*). V roce 2002 byla k tomuto účelu založena Iniciativa partnerství světového dědictví (*World Heritage Partnership Initiative*), později přejmenovaná na World Heritage PACT (*Partnerships for Conservation*).⁴³

Tak jak narůstá počet objektů pod ochranou Světového dědictví narůstají i nároky na pomoc z fondu, jehož prostředky jsou omezené, protože příspěvky členských států sami o sobě nestačí k pokrytí jeho rozpočtu. Proto jsou velice důležité ustanovení článků 17 a 18. Čl. 17 Úmluvy vybízí smluvní státy k zakládání veřejných i soukromých nadací nebo sdružení, jejichž cílem je stimulovat poskytování darů do Fondu; jako příklad z praxe lze uvést *Nordic World Heritage Foundation* jako veřejnoprávní nadaci nebo americkou soukromoprávní nadaci UNF aj. Článek 18 výslovně vyžaduje, aby smluvní státy poskytli pomoc

---

³⁸Birnie P., Boyle A., Redgwell C.: *International Law and Environment*, 3. vydání, Oxford University Press, 2009, str. 669

³⁹Lanzerini, F.: *World Heritage Fund v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary*, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 273-274

⁴⁰Lanzerini, F.: *World Heritage Fund v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary*, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 283

⁴¹Birnie P., Boyle A., Redgwell C.: *International Law and Environment*, 3. vydání, Oxford University Press, 2009, str. 669

⁴²World Heritage Information Kit, World Heritage Information Centre, 2008, str. 11

⁴³Vrdoljak, A.F.: *World Heritage Committee and International Assistance v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary*, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 238-239

mezinárodním kampaním na získávání finančních prostředků organizovaných pro Fond pod záštitou UNESCO. Příkladem je kampaň na záchranu chrámového komplexu v Angkoru v Kambodži.⁴⁴

2.1.9 Seznam světového dědictví v nebezpečí

Existence válečných konfliktů, přírodních katastrof, znečištění, narůstajícího turismu a urbanismu a mnoha jiných faktorů je příčinou přímého či nepřímého ohrožení památek Světového dědictví. Z tohoto důvodu poskytuje Úmluva v článku 11 odst. 4 zvýšenou ochranu těm památkám, které byly Výborem vybrány a zapsány na Seznam světového dědictví v nebezpečí (*List of World Heritage in Danger*). Zápis ohrožené památky na tento seznam umožňuje Výboru poskytnout okamžitou pomoc z Fondu a zároveň upozorňuje mezinárodní společenství na její nepříznivou situaci, které pak může účinně pomoci se záchranou. Výbor společně se smluvním státem vyvíjí a přijímá program ochranných opatření a monitoruje stav takové památky. Je proto vyvinuta veškerá snaha, aby byla uvedena do původního stavu a posléze odstraněna ze Seznamu světového dědictví v nebezpečí.⁴⁵

Památka může být zapsána na Seznam, pokud tvoří součást kulturního a přírodního dědictví a pokud jí hrozí závažné a zvláštní nebezpečí; zároveň směrnice k provádění vyžadují, aby toto bylo prokázáno a přesně vymezeno. Ohrožení musí být takového rázu, že je možné jej odstranit lidskou činností.⁴⁶

Na rozdíl od Seznamu světového dědictví, zápis do Seznamu světového dědictví v nebezpečí není podmíněn souhlasem státu, na jehož území se památka nachází. Rozhodnutí o zápisu tedy zcela spadá do kompetence Výboru a smluvní stát zápisu nemůže zabránit. Poslední věta 4. odstavce podporuje tento výklad, když stanovuje možnost Výboru učinit kdykoliv, v případě naléhavé potřeby, nový záznam do Seznamu světového dědictví v nebezpečí a okamžitě jej publikovat. Otázkou zůstává interpretace pojmu „naléhavá potřeba“, který je třeba vykládat jako hrozbu závažného a zvláštního nebezpečí, tj. z důvodu přírodní katastrofy nebo válečného konfliktu; z praxe Výboru je často za takový faktor

---

⁴⁴Patchett, L.: Activities to Support the World Heritage Fund v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 290-295

⁴⁵World Heritage Information Kit, World Heritage Information Centre, 2008, str. 17

⁴⁶Birnie P., Boyle A., Redgwell C.: International Law and Environment, 3. vydání, Oxford University Press, 2009, str. 679

považován i nedostatek spolupráce smluvního státu či přímo jeho škodlivý postoj vůči takové památce.⁴⁷

Pokud byla památka zapsána na Seznam světové dědictví v nebezpečí existuje tu domněnka, že byla Výboru podána žádost o pomoc v souladu s Úmluvou.⁴⁸

Pro aktuální seznam památek v nebezpečí viz. příloha č. 2.

2.1.10 Ochrana nezapsaných památek

Článek 12 v Úmluvě obsahuje tvrzení, že „*skutečnost, že vlastnictví patřící ke kulturnímu či přírodnímu dědictví nebylo zahrnuto do jednoho ze dvou seznamů... nebude v žádném případě vykládána tak, že nemá výjimečnou světovou hodnotu pro jiné účely, než jsou ty, které vyplývají ze zahrnutí do těchto seznamů*“. Jinými slovy jsou smluvní státy vázány dodržovat ustanovení článku 4 až 7 též s ohledem na takové kulturní a přírodní vlastnictví, které, ačkoliv není obsaženo v žádném ze dvou seznamů podle článku 11, objektivně splňuje podmínky a požadavky pro to, aby bylo považováno za „výjimečné světové hodnoty“ podle článků 1 a 2. Což znamená, že smluvní státy mají povinnost, jež patří primárně jim, zajistit určení, ochranu, zachování, prezentování a předání budoucím generacím *všech* památek kulturního a přírodního dědictví výjimečné hodnoty, které se nachází na jeho území. Proto mají povinnost zajistit taková opatření, které zmiňuje článek 5 Úmluvy. Na druhou stranu jim nelze přisuzovat nárok na finanční pomoc podle článku 7, jelikož je tato pomoc díky ustanovení článku 20 určena jen pro takové vlastnictví, které tvoří součást Světového dědictví, u nějž Výbor rozhodl, nebo může rozhodnout, že bude zahrnuto do jednoho ze seznamů (nicméně i zde existují výjimky – čl. 13 odst. 2, čl. 22 a 23, které by se daly využít i pro nezapsané vlastnictví). Problém článku 6 je v nedostatku jeho účinnosti a vymahatelnosti. Pokud chce UNESCO vyzívat smluvní strany s odkazem na článek 12, aby respektovaly své závazky vůči nezapsaným památkám, jeho akce jsou často neproduktivní. Více v kapitole týkající se mezinárodní odpovědnosti.⁴⁹

2.1.11 Mezinárodní pomoc

---

⁴⁷Buzzini, G.P., Condorelli, L.: List of World Heritage in Danger and Deletion of a Property from the World Heritage List v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 181-183

⁴⁸Buzzini, G.P., Condorelli, L.: List of World Heritage in Danger and Deletion of a Property from the World Heritage List v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 195

⁴⁹Lanzerini, F.: Protection of Properties not Inscribed on the World Heritage List v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 202-218

Hlava V. Úmluvy stanovuje podmínky a opatření pro mezinárodní pomoc. Žádosti o pomoc z Fondu musí spadat do jedné z těchto kategorií:

(a) přípravná asistence (*preparatory assistance*); na pomoc při sestavování a nominaci na seznam a s žádostí o technickou spolupráci,

(b) pohotovostní asistence (*emergency assistance*); pro památky v bezprostředním nebezpečí v důsledku přírodních katastrof nebo propuknutí války,

(c) ochranná a správní asistence (*conservation and management assistance*); určená k sledování, ochraně a řízení světového dědictví, k výcviku odborníků, tvorbě studií na vědecké a technické problémy, k obstarání vybavení a organizování programů a setkání pro propagaci Úmluvy především mezi mladými lidmi.⁵⁰

2.1.12 Vzdělávací programy

Hlava VI. Úmluvy ukládá smluvním státům usilovat, aby jejich národy respektovaly kulturní a přírodní dědictví zejména prostřednictvím vzdělávacích a informačních programů. Smluvní státy také budou široce informovat veřejnost o nebezpečích, jež ohrožují toto dědictví a o akcích uskutečňovaných na základě Úmluvy. Ty státy, jež přijmou mezinárodní pomoc, mají též přijmout opatření k tomu, aby vešel ve známost význam vlastnictví, pro něž byla přijata.

2.1.13 Zprávy

Článek 29 Úmluvy vyžaduje, aby smluvní státy informovali ve svých zprávách o přijatých opatřeních, jež podnikly za účelem provedení Úmluvy, generální konferenci UNESCO. Povinnost podávat zprávy je uložena též Výboru, Centru, ale i poradním orgánům apod. ať už na základě Úmluvy či jejích prováděcích směrnic.

2.1.14 Závěrečná ustanovení

Úmluva je otevřena k přístupu všem státům, jež nejsou členy UNESCO. Každý smluvní stát může Úmluvu vypovědět. Úmluva může být změněna generální konferencí UNESCO. Změna bude závazná pouze pro ty státy, které se stanou stranami změněné Úmluvy.

Článek 34 písm. a) znamená, že federální nebo centrální vlády mají naprosto stejné závazky pro implementaci úmluvy jako ty státy, jejichž vlády jsou unitární. Písmeno b) ukládá

---

⁵⁰World Heritage Information Kit, World Heritage Information Centre, 2008, str. 11

povinnost federální nebo centrální vládě přimět vlády na nižším stupni provést ustanovení Úmluvy nehledě na nedostatek přímé moci federální nebo centrální vlády.⁵¹

Případ Austrálie v. Tasmánie řešil právní žalobu proti návrhu na výstavbu přehrady, která by ovlivnila přírodní park v Tasmánii, jež byl nominován k zápisu na Seznam světového dědictví a byl zapsán v roce 1982. Tasmánie si přála pokračovat v projektu, který měl sousedit s přírodním parkem vymezeným federálním zákonem a který byl podle tohoto práva nezákonný. Australský Nejvyšší soud shledal, že pro přijetí mezinárodního závazku bylo naprosto dostatečné, aby Australský svaz přijal zákon implementující takový závazek.⁵²

Výstavba přehrady by zaplavila významnou oblast Franklinovy řeky v Jihozápadní Tasmánii. To že byla oblast zapsána do Seznamu samo o sobě samozřejmě nebránilo výstavbě přehrady. Bylo třeba inkorporovat tuto ochranu, kterou poskytuje mezinárodní právo, do australského národního právního řádu. V Austrálii jim byl zákon z roku 1983, který znemožnil aktivity nutné k výstavbě na území chráněném jako Světové dědictví. Nicméně vláda Tasmánie se tomuto zákonu bránila a odmítla pozastavit výstavbu. Argumentovala tím, že vláda australského svazu nemá kompetenci podle Ústavy zastavit výstavbu. Proto vláda svazu předala případ k Nejvyššímu soudu, který následně potvrdil platnost jejího zákona a tím zabránil dostavbě přehrady.⁵³

2.1.15 Česká republika a Úmluva o světovém dědictví

ČSFR k Úmluvě přistoupila v listopadu 1990 a v únoru 1991 se stala závaznou. Ministerstvo kultury, Ministerstvo životního prostředí spolu s Ministerstvem zahraničních věcí jsou jejími vnitrostátními gestory. Úmluva byla vyhlášena ve Sdělení FMZV pod č. 159/1991. Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a zákon ČNR č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči reflektují její ustanovení v právním řádu České republiky.⁵⁴

Jako památky kulturního dědictví jsou za Českou republiku zapsány tyto (mapka viz. příloha č. 3);

- historické jádro Prahy (1992),
- historické jádro Českého Krumlova (1992)
- historické jádro Telče (1992)

---

⁵¹Boer, B.: The Federal Clause v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 356

⁵²Energy Law In Europe – National, EU and International Regulation, Oxford University Press, 2007, special student edition, str. 30

⁵³http://www.envlaw.com.au/tasmanian_dam.html

⁵⁴Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 130

- poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou (1994)
- Kutná Hora: historické jádro města s kostelem sv. Barbory a katedrálou Panny Marie v Sedlci (1995)
- kulturní krajina Lednice-Valtice (1996)
- zahrady a zámek v Kroměříži (1998)
- vesnice Holašovice (1998)
- zámek v Litomyšli (1999)
- sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci (2000)
- vila Tugendhat v Brně (2001) a
- židovská čtvrť a Bazilika sv. Prokopa v Třebíči (2004)

Na seznam nebyla doposud zapsána žádná lokalita přírodního nebo smíšeného dědictví.⁵⁵

2.2 MEZINÁRODNÍ ÚMLUVY A OCHRANA KULTURNÍHO DĚDICTVÍ

Úmluva o ochraně světového přírodního a kulturního dědictví není jediným instrumentem mezinárodního práva, který se snaží chránit kulturní památky. Navíc Úmluva o světovém dědictví poskytuje ochranu jen těm nejvýznamnějším památkám světové hodnoty. Organizace UNESCO a dále také Rada Evropy se aktivně zabývají touto problematikou a přijímají různé mezinárodně právní dokumenty na ochranu kulturního dědictví. Organizace UNESCO vyjednala a přijala několik úmluv týkajících se hmotného i nehmotného kulturního dědictví. Ačkoliv by se možná na první pohled zdálo, že tyto úmluvy se mohou ve svých cílech překrývat, ve skutečnosti jsou jejich ustanovení natolik specifická, že poskytují ochranu různým předmětům kulturního dědictví a v rámci různých situací.⁵⁶

2.2.1 Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu

Válečné konflikty jsou dodnes příčinou ničení důležitých kulturních památek. Jejich masivní ničení v průběhu druhé světové války vedlo mezinárodní organizaci UNESCO v roce 1954 k přijetí haagské Úmluvy na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu (*The Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict*).

⁵⁵<http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakony-mezinarodni-dokumenty/mezinarodni-dokumenty/unesco/>

⁵⁶Carducci, G.: The 1972 World Heritage Convention in the Framework of other UNESCO Conventions on Cultural Heritage v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 364

V současné době čítá 118 smluvních stran. Smluvní státy se zavazují chránit movité i nemovité kulturní vlastnictví před následky možného ozbrojeného konfliktu přijímáním různých opatření; např. přípravou inventářů, pohotovostních plánů, skrýváním movitých statků, určením kompetentních orgánů zodpovědných za jejich ochranu, zakládáním speciálních armádních jednotek pověřených stejným úkolem. Státy musí respektovat kulturní vlastnictví na vlastním území ale i na území jiných smluvních států a zabránit jakémukoliv ničivému aktu proti nim. Zřizuje se mezinárodní rejstřík kulturního vlastnictví pod zvláštní ochranou. Strany se také zavazují propagovat Úmluvu v rámci laické i odborné veřejnosti.⁵⁷

Sporné na mezinárodním poli je ustanovení článků týkajících se označování určitých budov a monumentů poznávacím znakem Úmluvy (viz. příloha č. 4). Podle těchto článků mají smluvní státy označovat tímto znakem nemovité kulturní statky pod zvláštní ochranou, transporty kulturních statků v rámci této ochrany a improvizované kryty. Všechny tyto případy se vztahují k době války, ale z praktických důvodů je vhodnější příprava označení v době míru. Úmyslné ničení takto označeného kulturního vlastnictví může za jistých okolností způsobit vážné porušení mezinárodního humanitárního práva. Neblahým aspektem tohoto ustanovení je, že často vede smluvní strany k úmyslnému neoznačení svých kulturních statků ze strachu, že tak vlastně poskytnou nepříteli „seznam cílů k ničení“.⁵⁸

Na rozdíl od Úmluvy o světovém dědictví poskytuje tato smlouva ochranu pouze kulturním památkám během ozbrojeného konfliktu, na druhou stranu nepokrývá pouze kulturní dědictví výjimečné světové hodnoty.

První Protokol z roku 1954 k této Úmluvě obsahuje povinnost vrátit movité kulturní statky na černo exportované z okupovaného území.

Druhý Protokol z roku 1999 obsahuje úpravu zvýšené ochrany určitých kulturních památek.⁵⁹

Úmluva spolu s prvním protokolem byla pro ČR vyhlášena pod č. 94/1958 Sb. a její druhý Protokol pod č. 71/2007 Sb.m.s.⁶⁰

---

⁵⁷http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=35744&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

⁵⁸Hladík, J.: Marking of cultural property with the distinctive emblem of the 1954 Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, 2004

⁵⁹Carducci, G.: The 1972 World Heritage Convention in the Framework of other UNESCO Conventions on Cultural Heritage v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 366-370

⁶⁰<http://www.mkcr.cz/cz/zahranicni-vztahy/unesco/spoluprace-ministerstva-kultury-s-unesco-44230/>

2.2.2 Úmluva o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků

Mezinárodní černý trh s vzácnými kulturními statky je dalším problémem, který ohrožuje kulturní dědictví na celém světě. V roce 1970 organizace UNESCO podpořila přijetí Úmluvy, která se jej snaží řešit. Úmluva o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků (*Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property*) ukládá smluvním stranám preventivní opatření (tvorba inventářů, zákonů, exportních certifikátů) a zavádí mechanismy k získání odškodnění. Za určitých podmínek, je zde povinnost vrátit neinventorované kradené kulturní vlastnictví skrze diplomatické cesty. Další ustanovení nabádá k navrácení odcizeného majetku, jež se nachází v cizině.⁶¹

Úmluva zakazuje smluvním stranám importovat kulturní vlastnictví odcizené z muzea nebo památníku do jiného smluvního státu a umožňuje smluvním stranám, jejichž archeologické nebo etnologické dědictví je ohroženo v důsledku plení, požádat ostatní smluvní státy o pomoc s ochranou těchto statků skrze opatření omezující import a export. Navíc smluvní strany slibují, že zajistí, aby obchodníci se starožitnostmi vedli rejstřík se zápisem původu každé položky kulturního vlastnictví, jménem a adresou dodavatele a popisem a cenou každé prodané položky.⁶²

2.2.3 Úmluva o odcizených nebo nezákonně vyvezených předmětech kulturní hodnoty

Na žádost organizace UNESCO organizace UNIDROIT připravila v roce 1995 Úmluvu o odcizených nebo nezákonně vyvezených předmětech kulturní hodnoty (*UNIDROIT Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Objects*), která doplňuje předchozí Úmluvu z roku 1970 s účelem vytvořit ucelený soukromoprávní nástroj. Tato Úmluva připouští navrácení majetku nejen v případech krádeže, ale i v případech nezákonného exportu, a operuje skrze státní soudy.⁶³ I protože jsou její opatření v porovnání s předchozí Úmluvou přísnější, má v současné době pouze zhruba 30 smluvních stran.

---

⁶¹Carducci, G.: The 1972 World Heritage Convention in the Framework of other UNESCO Conventions on Cultural Heritage v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 370-371

⁶²<http://www.savingantiquities.org/heritagetreaties.php#Unesco1970>

⁶³Carducci, G.: The 1972 World Heritage Convention in the Framework of other UNESCO Conventions on Cultural Heritage v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 373

2.2.4 Úmluva o ochraně podvodního kulturního dědictví

V důsledku technického rozvoje, podmořské těžbě ropy a plynu, výstavbě různých potrubí, rybaření a mnohých jiných aktivit na mořském dnu, dochází k častému poškozování či úplnému ničení podvodního kulturního dědictví. V neposlední řadě potopené kulturní dědictví ohrožují i hledači pokladů. V roce 2001 organizace UNESCO iniciovala přijetí Úmluvy o ochraně podvodního kulturního dědictví (*Convention on the Protection of Underwater Cultural Heritage*).⁶⁴ Úmluva vstoupila v platnost 2. ledna 2009 a podepsalo ji 36 států. Jejím cílem je vytvořit mechanismus mezinárodní spolupráce týkající se potopených kulturních zdrojů, které si zaslouží stejnou ochranu jako archeologické památky na souši. Ve své příloze obsahuje směrnice jež jsou podrobných souborem pravidel pro řízení aktivit směřovaných na podvodní kulturní dědictví. Úmluva ukládá zodpovědnost za ochranu a záchranu podvodního kulturního dědictví všem státům a uznává, že tyto podvodní pozůstatky jsou nedílnou součástí humanity.⁶⁵ Aplikuje se na všechny pozůstatky lidské existence, které mají kulturní, historický nebo archeologický charakter a které zůstali částečně nebo úplně pod vodou po dobu alespoň 100 let. Pro svůj novátorský a pragmatický charakter je tato Úmluva velkým krokem k rozvoji mezinárodního práva. Zpočátku byla kritizována, protože její článek 3 se neslučuje s režimem obsaženým v Úmluvě o mořském právu (UNCLOS). Nicméně jen díky tomuto konfliktnímu ustanovení je možné podvodní dědictví účinně chránit.⁶⁶

2.2.5 Úmluva o ochraně nehmotného kulturního dědictví

Kulturní dědictví za posledních deset let významně změnilo svůj význam. Nejen že obsahuje klasické památky a předměty, ale v současné době zahrnuje i ústní tradice, aplikovaná umění, sociální zvyky, rituály, festivaly, znalosti a praktiky týkající se přírody a vesmíru nebo znalosti a dovednosti v tradiční řemeslné tvorbě. I nehmotné kulturní dědictví je ohrožováno globalizací, kulturní homogenizací apod. Aby i toto dědictví zůstalo zachováno, je třeba zavést opatření, která jsou rozdílná od těch vhodných pro kulturní památky a přírodní oblasti. Je třeba jej vyučovat a udržovat v rámci komunit a předávat mezi generacemi. Identifikování, dokumentování, výzkum, ochrana, propagace a zprostředkování jsou nástroje,

---

⁶⁴Forrest, C.: A New International Regime for Protection of Underwater Cultural Heritage, *International and Comparative Law Quarterly*, 2002, str. 511-512

⁶⁵Evans, A, Russell, M., Leshikar-Denton, M.: Local Resources, Global Heritage: An Introduction to the 2001 UNESCO Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage, *Journal of Maritime Archeology*, 2010, Springer Boston, str. 79-83

⁶⁶Scovazzi, T.: *Convention on the Protection of Underwater Cultural Heritage*, *Environmental Policy and Law*, 2002

kteřé pomáhají jej udržet. Největší význam má samozřejmě vzdělání. Nehmotné kulturní dědictví bylo poprvé mezinárodně uznáno Úmluvou o ochraně nehmotného kulturního dědictví (*Convention for Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*), kterou přijalo generální shromáždění UNESCO v roce 2003.⁶⁷ Vstoupila v platnost 20. dubna 2006 a má 87 smluvních stran.⁶⁸ Jedná se o mezinárodní smlouvu, která poskytuje právní, administrativní a finanční rámec k ochraně nemateriálního kulturního dědictví. Úmluva vyzývá k ochraně nehmotného dědictví na území smluvních států a žádá smluvní státy, aby určili a definovali takové dědictví ve spolupráci s komunitami, skupinami a důležitými nevládními organizacemi. Všechny státy se schází na generálním shromáždění, které volí 24 členů mezinárodního výboru, jež má na starost propagaci cílů Úmluvy a monitoring její implementace. Výbor rozhoduje o tom, jaké dědictví má být zapsáno na seznam, kam bude poskytnuta finanční pomoc nebo jaká jiná vhodná ochranná opatření je třeba provést. V případech kde je nehmotné dědictví sdíleno několika státy, je třeba společného jmenování. Pokud je dědictví vybráno výborem, je zapsáno na Seznam nemateriálního kulturního dědictví vyžadujícího naléhavé zachování nebo na Reprezentativní seznam nemateriálního kulturního dědictví lidstva. První zmíněný seznam je důležitý z toho důvodu, že se zaměřuje na ohrožené dědictví, které je třeba zachovat. Druhý seznam slouží k zajištění viditelnosti a povědomí o jeho významu. Výbor také publikuje a aktualizuje rejstřík programů, projektů a aktivit, které nejlépe odrážejí cíle a principy Úmluvy, mohou totiž sloužit jako příklady pro budoucí situace. Ačkoliv pouze vlády smluvních států mohou nominovat nehmotné dědictví, návrh musí být vytvořen s plnou účastí a souhlasem komunity nebo skupiny, jíž se týká.⁶⁹

Česká republika je stranou úmluvy od 18. 5. 2009.⁷⁰ V roce 2008 byl na Reprezentativní seznam zapsán mužský lidový tanec Slovácký Verbuňk, v roce 2010 přibily Masopustní obchůzky a masky na Hlinecku a Sokolnictví- žijící lidské dědictví.⁷¹

2.2.6 Úmluva o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů

Úmluva o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů (*Convention on the Protection and Promotion of Diversity of Cultural Expressions*) z roku 2005 se odlišuje od ostatních úmluv organizace UNESCO tím, že se zaměřuje primárně na rozmanitost kulturních projevů,

---

⁶⁷UNESCO: What is Intangible Cultural Heritage?

⁶⁸Carducci, G.: The 1972 World Heritage Convention in the Framework of other UNESCO Conventions on Cultural Heritage v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 375

⁶⁹UNESCO: What is Intangible Cultural Heritage?

⁷⁰<http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=339>

⁷¹<http://www.mkcr.cz/cz/zahranicni-vztahy/unesco/spoluprace-ministerstva-kulury-s-unesco-44230/>

jak jsou rozšiřovány a sdíleny skrze kulturní činnosti, zboží a služby, tedy nejčastější nositele kultury. Úmluva propaguje rozmanitost kreativity a tak se snaží o zkvalitnění životního prostředí. Podle Úmluvy mají kulturní projevy dvě složky – ekonomickou a kulturní, které nepovažuje za pouhý objekt obchodního jednání. Úmluva se snaží vytvořit podmínky pro rozmanité kultury, aby mohly vzkvétat a vzájemně působit, vytvořit prostředí pro mezinárodní spolupráci, potvrdit suverénní práva států tvořit, přijímat a implementovat vlastní opatření vhodná pro ochranu a propagaci rozmanitosti kulturních projevů na jejich území. Svoboda projevu, informací a komunikace, možnost jedince výběru kulturních projevů, princip otevřenosti a vyrovnanosti, princip udržitelného rozvoje a spravedlivého přístupu jsou základními zásadami Úmluvy. Každá smluvní strana má právo určit takové kulturní projevy na jejím území, jež jsou ohroženy zánikem a učinit veškerá opatření k jejich ochraně. Smluvní strany mají přijmout opatření která umožní domácí kulturní činnosti, zboží a služby a která vytvoří domácí nezávislý kulturní průmysl, posílí neziskové organizace a veřejné a soukromé instituce k rozvoji výměny myšlenek, kulturních projevů a aktivit, propagovat rozmanitost médií, včetně veřejného vysílání, poskytnou veřejnou finanční pomoc a založí a podpoří veřejnou službu. Úmluva zavazuje strany, aby na svém území vytvořili prostředí, které podporuje tvořivost jedince a skupin, se zvláštním ohledem na potřeby žen, minorit či původní obyvatelstvo, aby informovali UNESCO o své činnosti, aby posílili veřejné mínění o smyslu kulturní rozmanitosti prostřednictvím vzdělávacích programů, aby zajistili účast občanské společnosti na dosažení cílů úmluvy, aby rozvíjeli mezinárodní spolupráci a podporovali rozvojové země, a aby implementovali opatření pro kulturní a technologický rozvoj a pro finanční pomoc. Úmluva zakládá jako své dva orgány konferenci smluvních stran a mezivládní výbor. Též se zakládá mezinárodní fond pro kulturní rozmanitost.⁷² Úmluva vstoupila v platnost v roce 2007 a v současnosti ji podepsalo 116 států.⁷³ Pro Českou republiku vstoupila úmluva v platnost 12. 8. 2010.⁷⁴

2.2.7 Úmluva o architektonickém dědictví Evropy

Úmluva o architektonickém dědictví (*Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe*) byla přijata ve španělské Granadě 3. října 1985 a vstoupila v platnost 1. prosince 1987 pod záštitou Rady Evropy.⁷⁵ Zakládá právní rámec pro spolupráci pro členské

---

⁷²UNESCO: Ten Keys to the Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions, 2007, str. 2-10

⁷³<http://www.unesco.org/new/en/unesco/themes/2005-convention/the-convention>

⁷⁴<http://www.mkcr.cz/cz/zahranicni-vztahy/unesco/spoluprace-ministerstva-kultury-s-unesco-44230/>

⁷⁵http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Archeologie/default_en.asp

státy Rady Evropy (a v určitých případech i pro další státy) v oblasti architektonického dědictví na území Evropy. Netýká se tedy projevů evropské kultury vytvořených na jiných kontinentech. Úmluva zdůrazňuje důležitost architektonického dědictví v rozvoji evropských regionů a snaží se včlenit architektonické dědictví do územního plánování a územního rozvoje evropských měst. Zdůrazňuje potřebu spolupráce na všech stupních; mezi projektanty, developery, památkáři a také veřejností. Ochrana toho dědictví samozřejmě může přispět i k ekonomickému rozvoji. Úmluva má dva cíle; posílit a propagovat opatření pro ochranu architektonického dědictví v rámci oblastí smluvních stran, a potvrdit evropskou solidaritu týkající se ochrany dědictví posílením praktické spolupráce mezi státy a regiony. Jedna část Úmluvy řeší dohody s minimální ochranou a ochranná opatření jež je třeba implementovat pro jeho udržení. Je rozdělena do těchto oddílů: Definice architektonického dědictví, Identifikace statků, které mají být chráněny, Zákonné způsoby ochrany, Sankce, Politika konzervace, Účast a sdružení, Evropská koordinace politiky konzervace. Účelem druhé části je posílit užší evropskou spolupráci. Ukládá konzultace mezi stranami o formulaci politik. Úmluva zakládá Výbor expertů, kteří monitorují její aplikaci. Výbor může navrhnout změny ke znění úmluvy a také učinit doporučení v případě změně situace a v případě potřeby.⁷⁶

Česká republika k úmluvě přistoupila a byla vyhlášena pod č. 73/2000 Sb. m. s.⁷⁷

2.2.8 Úmluva o archeologickém dědictví Evropy

Rada Evropy také iniciovala přijetí Úmluvy o archeologickém dědictví Evropy (*Convention for the Protection of the Archaeological Heritage of Europe*), která byla přijata na maltské Valletě 16. ledna 1992 a vstoupila v platnost 25. května 1995. Tato Úmluva tak nahradila Londýnskou úmluvu z roku 1969. Odráží změnu povahy ohrožení, která působí na archeologické dědictví, které dnes přichází spíše z ohromných výstavbových projektů, které začali v průběhu 80. let, než z neautorizovaných výkopů tak jak tomu bylo v 60. letech. Úmluva zakládá systém základních právních standardů pro Evropu, které mají přijmout národní politiky, pro ochranu archeologických statků jako zdrojů vědeckých a listinných důkazů, v souladu s principem integrované ochrany.⁷⁸

Česká republika je také signatářem úmluvy, která byla vyhlášena pod č. 99/2000 Sb.m.s.⁷⁹

---

⁷⁶<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/121.htm>

⁷⁷Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 544

⁷⁸http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Archeologie/default_en.asp

⁷⁹Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 546

2.3 MEZINÁRODNÍ ÚMLUVY TÝKAJÍCÍ SE PŘÍRODNÍHO DĚDICTVÍ

Úmluv zabývajících se ochranou přírodního dědictví je nepřehledné množství. Z tohoto důvodu se pokusím představit pouze ty nejdůležitější, se zaměřením na takové právní nástroje zabývajících se především ochranou přírodních stanovišť. S ohledem na předmět této práce proto vynechám mezinárodní úmluvy, jež se zaměřují čistě na druhovou ochranu (jako je například Úmluva o mezinárodním obchodě ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin - CITES).

Úmluva o světovém dědictví neobsahuje žádné ustanovení, které by vyjadřovalo její vztah k ostatním úmluvám, nicméně obsahuje čl. 13 odst. 7, který vybízí Výbor spolupracovat s organizacemi, které mají podobný cíl. Mezinárodní smlouvy bývají v zásadě připravovány pod záštitou těchto organizací. Nicméně časem a s přibývajícím množstvím těchto úmluv bylo nutné zavést nějaký režim, který by tuto spolupráci upřesnil. V současné době se tímto zabývají prováděcí směrnice. Kapitola „Spolupráce s ostatními úmluvami“ je nyní běžnou součástí zpráv Centra Světového dědictví určených Výboru. Spolupráce probíhá především v rámci vědeckých a technických orgánů, vypracovávají se různá memoranda, programy a plány. Některé památky jsou často zapsány na Seznam světového dědictví a zároveň je jim poskytována ochrana pod záštitou jiné úmluvy. Dvojitá registrace tak posiluje její ochranu a podobně je to s financováním. Vztah těchto úmluv je proto v zásadě harmonický a vzájemně podpůrný.⁸⁰

2.3.1 Evropská úmluva o krajině

Evropská úmluva o krajině (*European Landscape Convention*), podepsaná pod záštitou Rady Evropy ve Florencii 20. října 2000, vstoupila v platnost 1. března 2004. Úmluva propaguje ochranu, řízení a plánování evropských krajin a organizuje evropskou spolupráci v otázkách krajiny. Jedná se o první mezinárodní smlouvu, která by se zabývala výhradně otázkou krajiny, ať už zcela běžné nebo výjimečné, přírodní nebo kulturní.⁸¹ Úmluva ve své preambuli vyjadřuje cíl Rady Evropy ochraňovat a realizovat ideály a principy jež jsou společným dědictvím a zdůrazňuje že krajina hraje významnou úlohu z hlediska veřejného

---

⁸⁰Redgwell, C.: The World Heritage Convention and other Conventions relating to the Protection of the Natural Heritage v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 377-394

⁸¹http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Landscape/default_en.asp

zájmu v oblasti kultury, která je základní součástí evropského přírodního a kulturního dědictví. Krajina znamená část území, tak jak je vnímána obyvatelstvem, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů. Je velice složité vybrat taková území určená k ochraně z potencionálně širokého množství míst, které spadají do tak široké definice. V roce 2008 strany přijali směrnice pro implementaci úmluvy, aby usnadnili rozvoj národních politik krajin.⁸² Strany Úmluvy se zavazují uznat krajinu jako základní složku prostředí, zavádět krajinné strategie, koncepce, programy a plány, zaměřené na ochranu, správu a plánování krajiny, přijímat zvláštní opatření týkající se především osvětové činnosti. Strany by též měly inventarizovat a zhodnotit krajinu z různých hledisek a začlenit ji do svých politik územního a urbánního plánování a do ostatních resortních politik. Úmluva je významná především proto, že krajinu chápe nejen z přírodovědeckého hlediska, ale bere v potaz i její kulturní, historické, etické a další sociální hodnoty. Nezaměřuje se pouze na ochranu současného stavu krajiny, ale propaguje i aktivní péči a plánování jejího vývoje. Česká republika se podílela od počátku na vzniku, přípravě a konečném znění Úmluvy, na konferenci evropských ministrů životního prostředí evropských zemí v Dobříši v 1991 vznikla myšlenka o její formulaci. Česká republika úmluvu podepsala v roce 2002 a ratifikovala ji v roce 2004. Ve Sbírce mezinárodních smluv vyšla pod číslem 13/2005.⁸³

2.3.2 Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva

Tzv. Ramsarská úmluva (*Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat*), podepsaná v iránském Ramsaru v roce 1971, vstoupila v platnost v prosinci 1975.⁸⁴ Jedná se o první celosvětovou úmluvu týkající se ochrany přírody a zároveň první úmluvu, která se týká výhradně ochrany stanovišť.⁸⁵ Jejím cílem je ochrana mokřadů, jako zdrojů hospodářských, kulturních a vědeckých hodnot, jejichž ztráta by byla nenahraditelná. Úmluva se zaměřuje na mokřady a vodní ptactvo na ně vázané. Každý smluvní stát musí určit nejméně jeden mokřad, který bude zapsán na Seznam mokřadů mezinárodního významu. Konference smluvních stran stanovuje podrobnější kritéria

---

⁸²Birnie P., Boyle A., Redgwell C.: *International Law and Environment*, 3. vydání, Oxford University Press, 2009, str. 695-696

⁸³Stejskal, V.: *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*, Linde Praha, a.s., 2006, str. 184-186

⁸⁴Stejskal, V.: *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*, Linde Praha, a.s., 2006, str. 124

⁸⁵Birnie P., Boyle A., Redgwell C.: *International Law and Environment*, 3. vydání, Oxford University Press, 2009, str. 673

k posouzení. Dále se zavádí tzv. Seznam ohrožených mokřadů, který byl zřízen v roce 1990 a který poskytuje inventář mokřadů mezinárodního významu, v nichž došlo, dochází nebo může dojít ke změnám jejich ekologického charakteru v důsledku lidské činnosti a tím k jejich ohrožení, případně ničení. Smluvní strana musí takovou okolnost nahlásit sekretariátu úmluvy, který sídlí v Glandu ve Švýcarsku. Poté sekretariát spolupracuje s odborníky a politiky s cílem najít vhodné řešení. ČSFR podepsala Úmluvu v roce 1990. Zákon č. 114/1992, o ochraně přírody a krajiny reflektuje její ustanovení v českém právním řádu. Funguje zde tzv. Český ramsarský výbor zřízený jako poradní orgán Ministerstva životního prostředí ve věcech ochrany mokřadů.⁸⁶

2.3.3 Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů

Ochrana stěhovavých druhů které se během svého života pohybují přes státní hranice vyžaduje koordinovanou činnost všech států, které uplatňují jurisdikci na jakékoliv části trasy těchto druhů. Rámec této spolupráce poskytuje Úmluva o ochraně stěhovaných druhů volně žijících živočichů (*Convention on the conservation of migratory species of wild animals*).⁸⁷ Jedním ze základních principů je ochrana stanovišť druhů s nepříznivým stavem ochrany.⁸⁸ Tzv. Bonnská úmluva byla sjednána v červnu v roce 1979 a vstoupila v platnost v listopadu 1983.

Strany mají zejména

- a) podporovat, spolupracovat a propagovat výzkum ve vztahu k stěhovavým druhům;
- b) usilovat o zajištění bezprostřední ochrany druhům, jež jsou v Příloze I. Úmluvy;
- c) usilovat o uzavření dohod o ochraně a hospodaření, pokud jde o stěhovavé druhy zahrnuté do Přílohy II.

Úmluva poskytuje ochranu:

- a) stěhovavým druhům, které jsou ohroženy vyhubením a vyhynutím v celém areálu rozšíření či v jeho podstatné části, pokud o tom existují spolehlivé důkazy. Tyto druhy jsou zařazeny do Přílohy I. Úmluvy. Strany mají přijmout opatření přímo stanovená v článku III. Úmluvy, a to především zakázat lov těchto druhů, jejich rušení či plašení. Jsou stanoveny výjimky pro vědecké účely, lov sloužící pro podporu rozmnožení nebo

---

⁸⁶Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 124-128

⁸⁷Birnie P., Boyle A., Redgwell C.: International Law and Environment, 3. vydání, Oxford University Press, 2009, str. 681

⁸⁸Van Heijnsbergen, P.: International Legal Protection of Wild Fauna and Flora, 1. vydání, IOS Press, 1997, str. 167

přežití postiženého druhu, lov určený k uspokojení potřeb těch, kdo takový druh tradičně užívají k uhájení svého živobytí apod.

- b) druhům stěhovavých živočichů s nepříznivým stavem z hlediska jejich ochrany, pro jejichž ochranu a využívání je žádoucí uzavírat mezinárodní dohody, a druhům stěhovavých živočichů se stavem z hlediska jejich ochrany, kterému by významně prospěla mezinárodní spolupráce prostřednictvím mezinárodní smlouvy. Jejich seznam najdeme v příloze II. Strany mají uzavírat dohody, které obsahují vhodná opatření ve prospěch těchto druhů.
- c) Dále je zde kategorie druhů, jež se nacházejí mimo tyto seznamy, jejichž jedinci taktéž překračují hranice států, nicméně nepravidelně a nepředvídatelně. I u těchto druhů lze uzavřít mezinárodní dohodu, kterým taková mezinárodní ochrana prospěje.

Česká republika přistoupila k Úmluvě 1. května 1994 a byla publikována pod č. 127/1994. Je zajišťována zákonem 114/1992, o ochraně přírody a krajiny. U nás jsou pod její ochranou především stěhovavé druhy ptáků a netopýři (Dohoda o ochraně populací evropských netopýřů, Dohoda o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků).⁸⁹

2.3.4 Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť

Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť (*Convention on the conservation of European wildlife and natural habitats*) obsahuje dva samostatné cíle; ochranu volně žijící fauny a flóry a ochranu jejich přirozených stanovišť. Tzv. Bernská úmluva z roku 1979 vstoupila v platnost v červnu roku 1982. Článek 4 Úmluvy se zaměřuje na ochranu stanovišť obecně. Každá smluvní strana má přijmout vhodná administrativní a právní opatření k zajištění ochrany stanovišť volně žijící fauny a flóry. Stanoviště druhů určených v přílohách I a II, které obsahují přísně chráněné druhy fauny a flóry a ochrana ohrožených přírodních stanovišť vyžadují zvláštní péči.⁹⁰

Snahou Bernské úmluvy je také podpora spolupráce mezi státy. Smluvní strany musí přísně chránit evropsky významné druhy fauny a flóry (příloha I a II), je zakázáno tyto druhy sbírat, trhat, poškozovat, odchytávat z přírody, usmrcovat apod. Ve třetí příloze jsou uvedeny druhy živočichů, které není třeba přísně chránit, ale jejich využívání by mělo být rozumné tak, aby

---

⁸⁹Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 137-139

⁹⁰Van Heijnsbergen, P.: International Legal Protection of Wild Fauna and Flora, 1. vydání, IOS Press, 1997, str. 167-168

neohrozilo jejich existenci. Poslední čtvrtá příloha obsahuje seznam zakázaných prostředků lovu či zabíjení živočichů.⁹¹

Evropská unie, jež je smluvní stranou Úmluvy, vydala Směrnici o ochraně volně žijících ptáků a Směrnici o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Oba tyto prameny unijního práva jsou silně ovlivněny textem Bernské úmluvy.

Ve Sbírce mezinárodních smluv vyšla úmluva pod č. 107/2001 a platí od 1. června 1998. Úmluva je provedena zákonem o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb., zákonem o myslivosti č. 449/2001 Sb. a zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.⁹²

2.3.5 Úmluva o biologické rozmanitosti

Úmluva o biologické rozmanitosti (*Convention on Biological Diversity*) byla schválena v roce 1992 a v účinnost vstoupila v prosinci 1993. Jedná se o jednu ze světových úmluv s nejvyšším počtem přistoupivších smluvních států.⁹³ Cílem úmluvy je dosáhnout rovnoměrného vyvážení zájmů rozvinutých a rozvojových států. Článek I předkládá tři hlavní cíle: (a) ochranu biodiverzity, (b) trvale udržitelný způsob využívání složek přírody a spravedlivé a (c) rovnocenné rozdělení přínosů, plynoucích z využívání genetických zdrojů. V článcích 6 až 20 jsou tyto cíle rozvinuty v závazky, které obsahují klíčová ustanovení týkající se opatření pro ochranu a udržitelný rozvoj biologické rozmanitosti a složky přírody, jak in situ tak ex situ, stimuly pro ochranu, vědu a výzkum, veřejné povědomí a vzdělání, posuzování dopadů projektů na biologickou rozmanitost, omezování přístupu ke genetickým zdrojům, regulování přístupu k dopravě a technologiím a dále ustanovení týkající se finančních zdrojů pro činnosti smluvních států směřující k dosažení cílů úmluvy.⁹⁴

Základní zásadou úmluvy je také princip, podle něhož je ochrana biodiverzity společným zájmem lidstva. Na jedné straně mají státy právo užívat své vlastní zdroje v souladu se svou politikou, s Chartou OSN a principy mezinárodního práva, na druhou stranu musí zajistit, aby tyto činnosti v rámci jejich působnosti nepůsobily škody na životním prostředí jiných států nebo území za hranicemi národní jurisdikce.

---

⁹¹[http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/301CBCE5F8364E9EC1257242002021D1/\\$file/Bernska%20umluva.pdf](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/301CBCE5F8364E9EC1257242002021D1/$file/Bernska%20umluva.pdf)

⁹²Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 150-152

⁹³Birnie P., Boyle A., Redgwell C.: International Law and Environment, 3. vydání, Oxford University Press, 2009, str. 612

⁹⁴Birnie P., Boyle A., Redgwell C.: International Law and Environment, 3. vydání, Oxford University Press, 2009, str. 616-617

Česká republika je smluvní stranou úmluvy od prosince 1993, úmluva pro ni vstoupila v platnost v březnu 1994 a byla vyhlášena pod č. 134/1999 Sb. Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství jsou pověřeny plněním úmluvy.⁹⁵ Český výbor pro Úmluvu o biologické rozmanitosti založený v roce 1997 nařízením ministra životního prostředí je meziresortní orgán sloužící ke spolupráci a koordinaci postupů ostatních ministerstev.⁹⁶

2.3.6 Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat

Karpaty jsou pohořím, které poskytuje domov řadě volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Toto území je zároveň důležitým zdrojem vody a nerostného bohatství a žije zde kolem 18-ti milionů obyvatel. Karpatskou oblast ohrožují různé problémy; včetně špatné správy, znečištění, nekvalitní infrastruktury, turismu, neregulovaného lovu, pastvy či nelegální těžby dřeva. Ve snaze chránit přírodní a kulturní dědictví Karpat, se státy které toto území osídlují, spojili, aby vytvořili Rámcovou úmluvu o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat (*Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians*).⁹⁷ Tzv. Karpatskou úmluvu, která byla představena v roce 2003 na 5. ministerské konferenci Evropské hospodářské komise OSN v Kyjevě, doposud podepsalo Česko, Srbsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Ukrajina a Slovensko.⁹⁸ Vzorem pro její přijetí byla úspěšná Úmluva o ochraně Alp z roku 1991. Karpatská úmluva obsahuje podobný princip, na jehož základě jsou závazky stran formulovány velmi obecně s předpokladem sjednání konkretizujících protokolů. Úmluva se zabývá otázkami biodiverzity, krajiny, územního plánování, integrovaného hospodářství v povodích, udržitelného zemědělství, lesního hospodářství, cestovního ruchu i kulturního dědictví. Strany mají prosazovat obecnou společnou politiku a spolupracovat k dosažení svých cílů. Jsou povinni přijmout opatření v souladu s principy prevence, předběžné opatrnosti a dalšími. Strany mají také prosazovat a přijímat strategie, koncepce, programy a plány, jejímž cílem je zabránit zavlečení nepůvodních druhů, které ohrožují místní ekosystémy.⁹⁹

Česká republika úmluvu podepsala v květnu 2003, v platnost pro ni vstoupila v lednu 2006, ve Sbírce mezinárodních smluv vyšla pod č. 47/2006 Sb. m.s. ČR je také smluvní stranou

---

⁹⁵Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 160-162

⁹⁶<http://chm.nature.cz/cooperation/fo1669615>

⁹⁷Regional Environmental Centre: Handbook on Carpathian Convention, 2007, str. 13

⁹⁸<http://www.carpathianconvention.org/status.htm>

⁹⁹Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 187-188

Protokolu pro ochranu a udržitelný rozvoj biologické a krajinné rozmanitosti, který vešel v platnost 28. dubna 2010.¹⁰⁰

2.3.7 Charta evropských geoparků a Deklarace o ochraně světového geologického dědictví

Charta evropských geoparků je mezinárodně právní dokument zaměřující se na ochranu tzv. geologického dědictví. Jedná se o nezávazný právní pramen, který se zabývá především definicí a posláním geoparků a vymezením vztahů mezi jednotlivými sítěmi geoparků. Charta byla přijata v roce 2000 v Molinos.¹⁰¹ Podle jejího textu je evropský geopark:¹⁰² „územím, které zahrnuje zvláštní geologické dědictví a strategii udržitelného rozvoje území, podporovanou Evropským programem pro podporu rozvoje. Musí mít jasně definované hranice a dostatečné povrchové území pro odpovídající ekonomický rozvoj území. Evropský geopark musí zahrnovat určitý počet geologických lokalit zvláštního významu z hlediska jejich vědecké kvality, ojedinělosti, estetické přitažlivosti a výchovné hodnoty. Většina lokalit nacházejících se na území Evropského geoparku musí být součástí geologického dědictví, ale lokality mohou být rovněž zajímavé z hlediska archeologie, ekologické historie nebo kultury.“ Tzv. Koordinační výbor Sítě Evropských geoparků sídlící ve Francii zpracovává žádosti o zařazení lokality do této Sítě evropských geoparků (*European Geoparks Network*). Význam zahrnutí do sítě evropských geoparků spočívá především v propagaci dané lokality a v umožnění mezinárodní spolupráce či poskytnutí dotací z programu Evropské unie. Za Českou republiku byl jako jediný geopark do této sítě zahrnut Český ráj.

Vedle sítě evropských geoparků vznikla v roce 2004 také tzv. Světová síť geoparků (*World Geoparks Network*) pod záštitou organizace UNESCO, jež zahrnuje výše zmíněné evropské geoparky a čínské geoparky. V rámci zakládací konference v Pekingu byla přijata Deklarace o ochraně světového geologického dědictví, jež obsahuje principy a doporučení týkající se ochrany a zabezpečení geologického dědictví a mezinárodní spolupráce v této oblasti.

V neposlední řadě je třeba zmínit Madonskou deklaraci upravující spolupráci mezi Sítí evropských geoparků a Oddělením pro vědy o Zemi organizace UNESCO. Tato dohoda upravuje podmínky členství území evropských geoparků v obou sítích a kompetence těchto

---

¹⁰⁰<http://www.carpathianconvention.org/protocols.htm>

¹⁰¹Vícha, O.: Geoparky – nově vznikající mezinárodní nástroj ochrany a správy geologického dědictví, Časopis České společnosti pro právo životního prostředí, Ročník VI, 1/2006, str. 43

¹⁰²Článek I Charty evropských geoparků

subjektů. Území zahrnuté do soustavy evropských geoparků se automaticky stává součástí Světové sítě geoparků UNESCO.¹⁰³

2.4 Shrnutí

Úmluva o světovém dědictví je autoritativním inventářem výjimečných příkladů kulturního a přírodního dědictví a nejviditelnějším prostředkem mezinárodní spolupráce pro jejich ochranu. Jedná se o nejúspěšnější a nejdynamičtější právní nástroj v rámci úmluv organizace UNESCO.¹⁰⁴ Úmluva je založena na principu společného dědictví, který vyjadřuje, že přírodní a kulturní dědictví pod její ochranou je společným vlastnictvím lidstva. Mezi kulturní dědictví patří památníky, skupiny budov a lokality a za přírodní dědictví jsou považovány přírodní jevy, útvary, oblasti a lokality. Existuje zde i kategorie tzv. smíšeného dědictví. Strany jsou vázány poskytnout patřičnou ochranu dědictví nacházejícímu se na jeho území a zároveň mají spolupracovat s mezinárodním společenstvím. Zřizuje se Výbor pro ochranu světového dědictví, který je výkonným orgánem a jeho hlavním úkolem je rozhodování ve věci zápisu vlastnictví na Seznam světového dědictví. Seznam světového dědictví v nebezpečí tvoří výčet památek světového dědictví, jež jsou ohroženy přímým či nepřímým zničením nebo poškozením. Administrativním orgánem je sekretariát, jehož funkci plní Centrum světového dědictví. Fond na ochranu světového dědictví má podporovat smluvní státy v případě potřeby mezinárodní pomoci s ochranou dědictví na jeho území. Fond je financován z několika zdrojů. Nicméně s tím jak stoupá počet chráněných vlastnictví, zvyšuje se i náročnost tyto památky financovat.

I z tohoto důvodu je proto důležité neopomíjet další mezinárodní úmluvy, které upravují problematiku přírodního a kulturního dědictví dílčím způsobem. Organizace UNESCO vytvořila rozsáhlý systém úmluv na ochranu kulturního dědictví. Prvním dokumentem byla Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954, která má za cíl chránit jak nemovitě, tak movitě kulturní památky v situaci ozbrojeného konfliktu. Následovala jí Úmluva o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků, která se zaměřuje na problematiku černého trhu s kulturními objekty, dále Úmluva o odcizených nebo nezákonně vyvezených předmětech kulturní hodnoty nebo Úmluva o ochraně podvodního kulturního dědictví, která řeší situace

---

¹⁰³Vícha, O.: Geoparky – nově vznikající mezinárodní nástroj ochrany a správy geologického dědictví, Časopis České společnosti pro právo životního prostředí, Ročník VI, 1/2006, str. 44-47

¹⁰⁴Francioni, F., Lenzerini, F.: The Future of the World Heritage Convention: Problems and Prospects v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 401-410

nálezů potopených vraků, pokladů a dalších významných kulturních objektů ztracených v moři. UNESCO v nedávné době přijalo i dvě průkopnické úmluvy; Úmluvu o ochraně nehmotného kulturního dědictví a Úmluvu o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů. V rámci Rady Evropy byla přijata Úmluva o architektonickém dědictví Evropy a Úmluva o archeologickém dědictví, které zakládají právní rámec pro spolupráci evropských států v oblasti architektury a archeologie.

V oblasti ochrany přírody najdeme také mnoho mezinárodních právních nástrojů; počínaje Ramsarskou úmluvou s cílem chránit světově významné mokřady a vodní ptactvo, Bonnskou úmluvou chránící mimo jiné stanoviště stěhovavých druhů, Bernskou úmluvou, jež zakládá systém zvláštní péče pro vybrané druhy fauny a flóry v evropské oblasti, Úmluvou o biologické rozmanitosti a Karpatskou úmluvou konče. Evropská úmluva o krajině je další úmluvou spadající do rámce úmluv přijatých pod záštitou Rady Evropy, zaměřuje se na ochranu krajiny a krajinného rázu ať už přírodní či kulturní. Ve výčtu nelze opomenout i nezávazný právní pramen Chartu evropských geoparků.

3. MEZINÁRODNĚ-PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST STÁTU ZA PAMÁTKY SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ

V této kapitole se budu věnovat otázce mezinárodně právní odpovědnosti. V historii jsme se poměrně často setkali se situací, kdy významné kulturní případně přírodní památky byly zcela zničeny v důsledku válečného či občanského konfliktu. Památky se stávají častým terčem útoků, protože slouží jako rukojmí nebo bývají smeteny vlnou ikonoklasmu. V následujících řádcích chci přiblížit článek F. Francioniho a F. Lanzeriniho *The Destruction of Buddha of Bamiyan and International Law*¹⁰⁵ pojednávající o případu z roku 2001, kdy v afghánském údolí Bamján byly zničeny sochy Buddhů ze 6. stol.n.l. tálibanským režimem. Autoři se v tomto článku snaží dopídit odpovědi na otázku, zda je toto úmyslné zničení kulturního dědictví lidstva porušením mezinárodního práva, které s sebou nese mezinárodní odpovědnost jednajícího státu, jestli zde existuje možnost postihnout jej mezinárodními sankcemi, a také zda-li je možná trestní odpovědnost jedince, který realizuje příkaz a vykoná akt ničení.

3.1 Události provázející zničení bamjanských Buddhů

Výjimečnost případu bamjanských Buddhů spočívá v tom, že na rozdíl od klasického válečného konfliktu, kdy jsou kulturní památky nepříteli ničeny jako strategické cíle, byly sochy v Bamjánu součástí afghánského národního dědictví a umístěny na jeho území. Důvod jejich likvidace nebyl nijak spojen s válečným cílem, ale byl inspirován čirou vůlí vyhladit jakékoliv náboženské projevy, které nekorespondovaly s talibanským pohledem na víru a kulturu. Na rozdíl od balkánského konfliktu v 90. letech nebo Irácko-Iránské války v 80. letech, kde ničení památek bylo výsledkem svévolného bombardování, v případě afghánských Buddhů, byla demolice pečlivě naplánovaná a dokonce ohlášená médiím a zdokumentovaná ve všech svých fázích. Autoři článku tvrdí, že tato epizoda je prvním plánovaným a úmyslným ničením kulturního dědictví výjimečné hodnoty jako aktu otevřeného vzdoru vůči OSN a mezinárodnímu společenství. Rozhodnutí Talibanu vzešlo proti sankcím přijatým v roce 1999 a 2000 proti afghánské vládě kvůli jejímu pokračování v ukrývání teroristů a plánování teroristických akcí. Náboženský extrémní a netolerantní vláda podporovala Bin Ladina tím, že otevřela Afghánské území jeho výcvikovým táborem pro teroristy. Tato

---

¹⁰⁵Francioni F., Lanzerini F.: *The Destruction of the Buddhas of Bamiyan and International Law*, European Journal of International Law, Vol.14 No. 4, 2003

podpora vyvolala rozhodnutí Rady Bezpečnosti OSN přijmout rozsáhlé ekonomické sankce proti Talibanu a vedla k oslabení diplomatických vztahů.

Již před přijetím těchto ekonomických sankcí byla situace v Afghánistánu předmětem diskusí v rámci organizace UNESCO týkající se vzrůstající hrozbě kulturnímu dědictví v zemi. Počátkem prosince 1997 na zasedání v Neapoli Výbor pro světové dědictví přijal resoluci¹⁰⁶ vyjadřující obavu nad zprávami o hrozbách Talibanu s ohledem na sochy Buddhů v Bamjánském údolí. Jednomyslně přijatá resoluce zdůraznila, že památky v tomto údolí bezesporu patří ke kulturnímu dědictví lidstva, a proto vyzvala mezinárodní společenství k poskytnutí veškeré možné pomoci k jejich ochraně a pobídla afghánskou vládu přijmout patřičná opatření, která by zachránila kulturní a přírodní dědictví země a dále spolupracovala s organizací UNESCO a Výborem pro světové dědictví. Nicméně v březnu 2001 Taliban definitivně vyhlásil své rozhodnutí zničit veškeré kulturní projevy vyjadřující náboženské tradice odlišné od islámu. Zničení Buddhů začalo 1. března 2001. Následovalo strhávání všech soch v různých částech země. 6. března Taliban ohlásil, že destrukce všech náboženských soch v zemi, včetně těchto dvou Buddhů, je dokončena (obrázek viz. příloha č. 5).

Na svém zasedání v roce 2003 Výbor světového dědictví zapsal pozůstatky z Buddhů a Bamjánské údolí, kde jsou umístěny, na Seznam světového dědictví. Výjimečná hodnota tohoto údolí spočívá v kulturní krajině obsahující jedinečnou ukázkou buddhistického umění ve střední Asii, a to i po té co došlo k zničení obou původních soch.¹⁰⁷ (obrázek viz. příloha č. 6) V roce 2003 po této události přijala Generální konference UNESCO Deklaraci týkající se úmyslného zničení kulturního dědictví. Tato deklarace není závazná a překračuje rozsah Úmluvy. Týká se jakéhokoliv úmyslného zničení kulturního dědictví či kulturního dědictví spojeného s přírodní památkou nejen výjimečné hodnoty. Deklarace se vztahuje jak k období války, tak k době míru. Deklarace prohlašuje, že mezinárodní společenství uznává důležitost ochrany kulturního dědictví a stvrzuje své odhodlání bojovat proti jeho úmyslnému zničení. Stát, který úmyslně zničí nebo nedostatečně chrání své kulturní dědictví před úmyslným zničením, na sebe bere zodpovědnost za takové zničení v rozsahu, které poskytuje mezinárodní právo. V přímé návaznosti na článek 6 Úmluvy¹⁰⁸ se toto ustanovení článku VI

---

¹⁰⁶UNESCO, Report of the XXI Session of the World Heritage Committee, Naples, Italy, 1–6 Prosinec 1997, doc. WHC-97/CONF.208/17 of 27 únor 1998

¹⁰⁷Francioni F., Lenzerini F.: The Destruction of the Buddhas of Bamiyan and International Law, European Journal of International Law, Vol.14 No. 4, 2003

¹⁰⁸„Každý smluvní stát se zavazuje, že nepodnikne jakákoliv svévolná opatření, jež by mohla přímo či nepřímo poškodit kulturní a přírodní dědictví zmíněné v čl. 1 a 2 nacházející se na území druhých smluvních států.“

deklarace týká zvláštní situace, tj. úmyslného zničení. Dále deklarace obsahuje ustanovení o trestní odpovědnosti jednotlivce.¹⁰⁹

3.2 Základy mezinárodní odpovědnosti

Mezinárodní právo v zásadě vynucuje mezinárodní právní závazky užitím různých protiopatření. Spáchá-li stát mezinárodně protiprávní čin, postižené vlády se mohou uchýlit k přijetí represálií, tj. použití za běžných okolností nezákonných aktů, které však nejsou považovány za protiprávní, pokud je takový akt protiopatřením mířeným proti předchozímu porušení mezinárodního práva. Jemnější formou protiopatření je retorse, která je nepřátelským ale ne nezákonným aktem (přerušování diplomatických styků aj.). Pokud jsou protiopatření přijímána kolektivně, například v rámci mezinárodní organizace, předpokládá se že pocházejí od mezinárodního společenství jako celku. Jednostranná i kolektivní protiopatření označujeme jako sankce. Jednání spadá do kategorie mezinárodních sankcí pouze v případě, že cílem sankce je platný subjekt podle mezinárodního práva a zároveň taková sankce má právní základ v systému mezinárodního práva.

Taliban byl de facto vládou, i když nebyl technicky považován za státní moc podle mezinárodního práva, protože efektivně uplatňoval suverénní moc nad Afghánským územím. Autoři tak odkazují na případ z Jižní Rhodesie, kdy Rada bezpečnosti uplatnila v průběhu 70. let několik sankcí vůči této rebelské vládě. Podle nich lze proto analogicky proti Talibanu uplatnit mezinárodní sankce také.

Nalézt právní základ pro uložení takové sankce je složitější problém. Sankce Rady bezpečnosti lze považovat za nejspolehlivější a nejefektivnější. Zničení významné kulturní památky však nelze jednoznačně subsumovat do kategorie „ohrožení míru“ podle článku 39¹¹⁰ Charty OSN, která by umožnila vydání doporučení Rady bezpečnosti zavádějící sankční opatření. Nicméně podle autorů článku existují i jiné možnosti postihu v souladu s mezinárodním právem, protože Afghánistán tím, že zničil své kulturní dědictví, nerespektoval závazky vyplývající ze smluvních ustanovení a závazky obyčejového mezinárodního práva.

---

¹⁰⁹Carducci, G.: National and International Protection of the Cultural and Natural Heritage v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 128-131

¹¹⁰„Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a doporučí nebo rozhodne, jaká opatření budou učiněna podle článku 41 a 42, aby byl udržěn nebo obnoven mezinárodní mír a bezpečnost.“

Jedná se především o závazky vyplývající z Úmluvy o světovém dědictví, jímž je Afghánistán členem od roku 1979. Ačkoliv nebyly předmětné sochy zahrnuty na Seznam světového dědictví, díky spojení ustanovení Preambule¹¹¹, článku 4¹¹² a článku 12¹¹³ je Afghánistán jasně zavázán k ochraně svého kulturního dědictví, i když nebylo dědictví zahrnuto na Seznam. Výbor světového dědictví ve své resoluci z roku 1997 výslovně označil tyto památky za dědictví mimořádně světové hodnoty a součást dědictví lidstva. Tímto vznikl právní podklad pro přijetí protiopatření, jako je odepření technické asistence nebo čerpání finanční pomoci apod.

Úmluva UNESCO z roku 1954 na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu je dalším právním nástrojem, který by bylo možné aplikovat a to i v případě, že se nejednalo o mezinárodní válečný konflikt. Naneštěstí není Afghánistán smluvní stranou této úmluvy.

Princip, podle něhož kulturní dědictví zakládá část všeobecného zájmu mezinárodního společenství jakožto celku je jednou z norem obyčejového mezinárodního práva, které autoři aplikují na tento případ. Odkazují tak na rozsudek Mezinárodního soudního dvora v tzv. *Barcelona Traction case* z roku 1970, který interpretuje tzv. povinnosti *erga omnes*. Podle autorů lze považovat úmyslné zničení památky významné hodnoty pro lidstvo za takový zákaz závazného charakteru. Druhý princip obyčejového práva se vztahuje k zakazu násilných činů vůči kulturnímu dědictví v době válečného konfliktu, který byl výslovně stvrzen Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii v rozsudku *Prosecutor v Dario Kordic a Mario Cerkez*. Autoři dospěli k názoru, že zničení Bamjánských Buddhů zakládá porušení obyčejového mezinárodního práva, které zakazuje úmyslné zničení kulturního dědictví a navíc tak došlo k zvláštnímu porušení závazku vyplývajícího z Úmluvy o světovém dědictví směřujícímu k ochraně dědictví umístěného na území smluvních stran.

Francioniho a Lanzerini v článku jasně vyjadřují názor, že se státy už dále nemohou obhajovat svoji státní suverenitou, aby tak ospravedlnili akty úmyslného zničení kulturního dědictví významné hodnoty pro lidstvo jako celek. Zločinný akt v Afghánistánu považují za nebezpečný i proto, že vyjadřoval útok nejen na kulturní památku, ale také útok na náboženskou svobodu a základní lidská práva. Autoři dospěli k závěru, že je možné určit mezinárodní odpovědnost státu a zároveň trestní odpovědnost jednotlivců, kteří přímo

---

¹¹¹ „že ubývání či zničení kterékoliv položky kulturního nebo přírodního dědictví představuje nenahraditelné ochuzení dědictví všech národů světa“

¹¹² „Každý smluvní stát uznává, že v první řadě je jeho povinností zabezpečit označení, ochranu, zachování, prezentování a předávání budoucím generacím kulturního a přírodního dědictví uvedeného v čl. 1 a 2 a nacházejícího se na jeho území.“

¹¹³ „Skutečnost, že vlastnictví patří ke kulturnímu či přírodnímu dědictví nebylo zahrnuto do jednoho ze dvou seznamů zmíněných v odst. 2 a 4 článku 11, nebude v žádném případě vykládána tak, že nemá výjimečnou světovou hodnotu pro jiné účely než jsou ty, které vyplývají ze zahrnutí do těchto seznamů.“

vykonali akt ničení. Vycházeli tak z precedentů a praxe OSN a UNESCO a v případě trestní odpovědnosti na základě mezinárodního humanitárního práva, statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a Mezinárodního trestního soudu.

Carducci má poněkud skeptičtější pohled na otázku mezinárodní odpovědnosti na základě Úmluvy o světovém dědictví. Úmluva o světovém dědictví by měla výslovně vyjadřovat existenci kolektivních zájmů a ochrana dědictví výjimečné světové hodnoty by musela jednoznačně spadat do kategorie závazků erga omnes, aby závazky byly skutečně vynutitelné.

Závazek obsažený v článku 6 odst. 3 Úmluvy zdržet se jakéhokoliv jednání, které může poškodit přímo či nepřímo dědictví situované na území jiných států je určen smluvními stranám. Úmyslné zničení majetku je většinou vykonáno nějakou skupinou, proto je zde otázka, zda lze takovou činnost přímo přisuzovat smluvní straně. Úmluva na tento problém nepodává žádnou odpověď, proto je třeba vyhledat řešení v Návrhu článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování přijaté v roce 2001. Tento dokument jmenuje několik typů chování způsobených různými situacemi, které mohou způsobit poškození nebo zničení dědictví, a tak mohou vyvolat státní odpovědnost.¹¹⁴

Podle Carducciho je otázka zda ochrana světového dědictví spadá do závazku kategorie erga omnes podle testu důležitosti, který poskytuje MSD ve svých rozsudcích *Barcelona Traction* nebo *Výstavba Palestinské zdi*, sporná a přiklání se spíše k negativnímu stanovisku. Vynutit tyto závazky, připustíme-li, že by skutečně byli povahy erga omnes, umožňují výše zmíněné Návrhy článků z roku 2001, konkrétně článek 48 odst. 1.: „*jakýkoliv stát jiný než poškozený stát má právo se dovolávat zodpovědnosti jiného státu, pokud porušený závazek je dlužen skupině států včetně tohoto státu a je založen na ochraně kolektivního zájmu skupiny nebo je povinován mezinárodnímu společenství jako celku.*“

Vzhledem k nedostatku mezinárodních pravidel, které by ujasnily podmínky, za nichž by bylo závazky Úmluvy vynucovat, stále převládá nejistota, jak tento problém jednoznačně vyřešit. Nejvhodnější by byl samozřejmě rozsudek Mezinárodního soudního dvora nebo jiného mezinárodního tribunálu, který by se přímo věnoval konkrétnímu případu. Takový ovšem dodnes neexistuje.

Zůstává zde ještě otázka, zda odpovědnost státu je vůbec vhodná pro účely světového dědictví z pohledu odškodnění. Čistě pragmaticky, v případě, že dojde k zničení významné

---

¹¹⁴Carducci, G.: National and International Protection of the Cultural and Natural Heritage v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 127-128

památky, žádné právní odškodnění ji nikdy nevrátí zpět. Úmluva navíc zahrnuje především nemovitý majetek většinou velkého rozsahu a k jeho zničení dochází obecně spíše v důsledku dlouhotrvajícího nedostatku účinných ochranných opatření než přímé likvidace jak tomu bylo v případě Bajmánských Buddhů. Můžeme tedy konstatovat, že existují i jiné překážky než právní, které mohou snížit vhodnost odpovědnosti státu a jeho odškodnění pro účely ochrany světového dědictví. Každá právní odpovědnost si vyžaduje důkazy o porušení mezinárodní povinnosti, jak právní tak faktické. Navíc cizí stát může mít patřičný problém v získání takových důkazů pro porušení spáchaném na jiném státním území. Případ Bamjánských Buddhů, kde bylo vše veřejně proklamováno, tvoří vzácnou výjimku, jak již bylo řečeno v úvodu. Státy mívají často rozdílné pohledy na to, co je v souladu se smluvními ustanoveními úmluv, kterými jsou stranou a protože úmluva o světovém dědictví postrádá jasnou formulaci způsobu jejího plnění, o to těžší je nárokovat si a dokazovat její porušení.¹¹⁵

3.3 Shrnutí

V textu Úmluvy o světovém dědictví je zřejmý určitý stupeň napětí mezi úmyslem respektovat státní suverenitu a potřebou podniknout účinnou mezinárodní akci s cílem chránit hodnoty, jež přesahují zájmy jednotlivce, a která může být vyžadována jakoukoliv smluvní stranou, pokud se týká světového dědictví na jejím území.¹¹⁶ Zničení soch v bamjánském údolí v Afghánistánu v březnu 2001 bylo podle některých autorů porušením mezinárodního obyčejového práva a aktem odporu vůči mezinárodnímu společenství. Mezinárodní právní odpovědnost v rámci Úmluvy o světovém dědictví nicméně nebyla doposud nikdy úspěšně uplatněna a z výše uvedeného textu vyplývá, že existuje rozdílnost názorů v otázce jejího prokázání. Protože chybí judikatura mezinárodního soudního dvora nebo jiného mezinárodního tribunálu, zůstává tato otázka stále otevřená.

---

¹¹⁵Carducci, G.: National and International Protection of the Cultural and Natural Heritage v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 132-145

¹¹⁶Buzzini, G.P., Condorelli, L.: List of World heritage in Langer and Deletion of a Property from the World Heritage List v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 179

4. SVĚTOVÉ ORGANIZACE A INSTITUCE

Jak bylo již zmíněno v první kapitole Výbor pro světové dědictví je podle čl. 13 odst. 7 povinen spolupracovat s mezinárodní a národními vládními i nevládními organizacemi, které sledují podobné cíle jako Úmluva o světovém dědictví. Také Sekretariát je vyzván přímo využívat služeb ICOMOS, IUCN a ICCROM. Tyto tři tzv. poradní orgány pomáhají sekretariátu s přípravou podkladů pro nominace, pravidelných zpráv, monitorování, postupů pro výmaz zapsaného vlastníci a podkladů pro mezinárodní pomoc. Navíc všechny tyto organizace se podílely na přípravě a přijetí samotné Úmluvy. Jsou důležité i proto, že jejich nezávislí experti vytvářejí objektivní kritéria hodnocení památek a zároveň poskytují určitý dohled.¹¹⁷ V této kapitole chci blíže představit výše zmíněné poradní orgány a také organizaci UNESCO a UNEP, které se zabývají podobnou problematikou a svoji činností významně přispívají k ochraně světového dědictví.

4.1 Program OSN na ochranu životního prostředí (UNEP)

Program OSN na ochranu životního prostředí (*UN Environment programme – UNEP*) byl založený v roce 1972 rozhodnutím Generálního shromáždění po proběhlé Stockholmské konferenci na životní prostředí. Program má základnu v Nairobi a obsahuje Radu guvernérů tvořenou 58 členy volenými Generální shromážděním a Sekretariátem pro životní prostředí, který řídí Výkonný ředitel. Rada guvernérů se schází každý rok ve svém ústředí v Nairobi a zpravuje Generální shromáždění skrze ECOSOC. UNEP je jediný orgán OSN, který se výhradně věnuje otázkám mezinárodního životního prostředí. Ve svém ustavujícím dokumentu se zavazuje prosazovat mezinárodní spolupráci v oblasti životního prostředí, poskytovat politické vedení pro řízení spolupráci v programech o životním prostředí v rámci systému OSN, přijímat a prověřovat zprávy Výkonného ředitele UNEP o implementaci programů o životním prostředí UNEP, prověřovat situaci životního prostředí ve světě, propagovat vědecké znalosti a informace a přispívat k umožnění technických aspektů mezinárodních programů a dohlížet na dopady národních a mezinárodních politik v rozvojových zemích.¹¹⁸ UNEP úzce spolupracuje s Mezinárodním svazem ochrany přírody

---

¹¹⁷Vrdoljak, A.F.: The Secretariat and Support of the World Heritage Committee v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 260

¹¹⁸Sands, P., Klein, P.: Bowett's Law of International Institutions, 6. vydání, Sweet & Maxwell, London, 2009, str. 71

v oblasti ochrany živé přírody a zároveň mu významně finančně přispívá. UNEP je formálně pověřen spravovat sekretariát CITES a Bonnské úmluvy.¹¹⁹

4.2 Organizace OSN pro vzdělávání, vědu a kulturu (UNESCO)

Ústava UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*) byla podepsána na Londýnské konferenci v listopadu roku 1945. Jejím smyslem je přispívat k míru a bezpečnosti propagováním spolupráce mezi národy skrze vzdělání, vědu a kulturu. Organizační struktura se sestává z Generální konference, Výkonné rady a Sekretariátu. Generální konference skládající se ze zástupců všech členských států může navrhnout přijetí mezinárodní úmluvy upravující otázky spadající do kompetencí organizace dvou třetinovou většinou. Mezi takové dokumenty patří například haagská Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu, Úmluva o ochraně přírodního a kulturního dědictví nebo nedávná Úmluva ochrany a podpoře rozmanitosti kulturních projevů. Výkonná rada složená 58 členy je volena Generální konferencí. Základní funkcí Rady je provádět programy přijaté Generální konferencí, které se Rada zodpovídá.¹²⁰

V roce 1971 UNESCO založila program s názvem „Člověk a biosféra“ (*Men and Biosphere*), který vytvořil tzv. biosferické rezervace. Cílem těchto rezervací je ochránit současné a budoucí využití rozmanitosti a integrity biotických komunit rostlin a živočichů v rámci přirozeného ekosystému a chránit genetickou rozmanitost druhů, na nichž jejich vývoj závisí, a poskytnout oblasti pro ekologický výzkum, který musí být v souladu s prvním cílem a nakonec poskytnout prostředky pro vzdělání a výcvik. Biosferické rezervace mají mít chráněný střed a okrajové ochranné pásmo a vytváří mezinárodní síť. První biosferická rezervace byla založena v roce 1976 a v roce 1978 už jich bylo 266 v 70 státech.¹²¹

V České republice jsou vyhlášeny jako biosferické rezervace Krkonoše, Šumava, Křivoklátsko, Třeboňsko, Bílé Karpaty a Dolní Morava (mapka viz. příloha č. 7).¹²²

---

¹¹⁹Van Heijnsbergen, P.: *International Legal Protection of Wild Fauna and Flora*, 1. vydání, IOS Press, 1997, str. 41

¹²⁰Sands, P., Klein, P.: *Bowett's Law of International Institutions*, 6. vydání, Sweet & Maxwell, London, 2009, str. 86-87

¹²¹Van Heijnsbergen, P.: *International Legal Protection of Wild Fauna and Flora*, 1. vydání, IOS Press, 1997, str. 184-185

¹²²Stejskal, V.: *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*, Linde Praha, a.s., 2006, str. 119

4.3 Mezinárodní svaz ochrany přírody (IUCN)

Mezinárodní svaz ochrany přírody a přírodních zdrojů (*International Union for Conservation of Nature and Natural Resources*) byl založen v roce 1948. Od roku 1990 je též známý pod názvem *World Conservation Union*. Jedná se o mezinárodní asociaci sdružující vládní i nevládní subjekty. Její ústředí se nachází v Glandu ve Švýcarsku. Stanovy určují jako své cíle ovlivňovat, posilovat a pomáhat spolkům na celém světě chránit celistvost a rozmanitost přírody a zajistit, že jakékoliv užití přírodních zdrojů bude spravedlivé a ekologicky udržitelné. Preambule zmiňuje, že mezinárodní organizace s cílem chránit a uchovávat přírodu a životně důležité přírodní zdroje všech národů je důležitá pro vlády, Spojené Národy a jeho specializované agentury a ostatní zájmové organizace.

S ohledem na Pracovní směrnice z roku 2005, zvláštní role IUCN ve vztahu k Úmluvě o světovém dědictví spočívá v ohodnocování přírodního a smíšeného vlastnictví nominovaného pro zápis do Seznamu světového dědictví, monitorování světového přírodního dědictví, zhodnocování žádostí o mezinárodní pomoc od smluvních států, usnadňování výcvikových činností, a přispívání do Global Strategy pro reprezentativní, vyrovnaný a spolehlivý Seznam světového dědictví s ohledem na památky přírodního dědictví. V současnosti Světová komise na Chráněné oblasti (*World Commission on Protected Areas*) při IUCN, síť dobrovolných vědců a expertů, poskytuje technikou pomoc Výboru na přírodní památky.¹²³

Organizační struktura je tvořena generálním shromážděním, které se schází každé tři roky; a dále radou, které asistuje sekretariát. Vedle toho existuje šest odborných komisí.

IUCN přijalo *World Conservation Strategy* a jiné důležité ačkoliv nezávazné dokumenty. Organizace je částečně financována ze Světového fondu na ochranu přírody (*World Wildlife Fund for Nature*).¹²⁴

4.4 Mezinárodní rada pro památky a sídla (ICOMOS)

Mezinárodní rada pro památky a sídla (*International Council on Monuments and Sites*) byla založena v roce 1965 jako nevládní organizace s ústředím v Paříži. Jejím cílem je zachování, ochrana, restaurování a zlepšování monumentů, skupin budov a památek na mezinárodní úrovni. K tomuto cíli je třeba založit a udržovat úzkou spolupráci s UNESCO, ICCROM, s místními centry ochrany podporovanými UNESCO a jinými mezinárodními nebo

---

¹²³Vrdoljak, A.F.: The Secretariat and Support of the World Heritage Committee v komentáři Francioni, F. a kol.: *The 1972 World Heritage Convention: A Commentary*, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 261-262

¹²⁴Van Heijnsbergen, P.: *International Legal Protection of Wild Fauna and Flora*, 1. vydání, IOS Press, 1997, str. 39-40

regionálními institucemi a organizacemi sledujícími stejné cíle. Programové prohlášení ICOMOS obsahuje tyto úkoly: pracovat na přijetí a implementaci mezinárodních úmluv na ochranu a zlepšení architektonického dědictví, účastnit se organizování výcvikových programů pro specialisty světového měřítká v oblasti konzervování a pořizování expertiz profesionálů a specialistů k dispozici mezinárodnímu společenství. K realizaci těchto úkolů prohlášení jmenuje různé aktivity včetně důležitosti role v poradní činnosti UNESCO pro ta kulturní vlastnictví, která mají být zahrnuta na Seznam světového dědictví a v hlášeních o stavu konzervace statků na Seznam již zahrnutých. ICOMOS má podobnou roli jako IUCN ale na rozdíl od něho podává odborné rady na otázky kulturního dědictví a kulturní krajiny. ICOMOS poskytuje Výboru pro světové dědictví posudky týkající se majetků kulturní hodnoty navržených k zapsání na seznam, monitoruje zapsané památky, posuzuje žádosti o mezinárodní pomoc a poskytuje rady a podporuje při výcviku a náborových činnostech.¹²⁵

4.5 Římské středisko (ICCROM)

Mezinárodní centrum pro studium ochrany a restaurace památek (*International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property*) neboli Římské středisko bylo založeno generální konferencí UNESCO v roce 1956. Jeho centrála se nachází v Římě. ICCROM na základě svých stanov je pověřen podílet se na konzervování a restaurování světového kulturního vlastnictví (movitého i nemovitého) tím, že iniciuje, vyvíjí, propaguje a usnadňuje podmínky pro tyto činnosti. Jeho funkcí je shromažďovat, studovat a rozšiřovat informace o vědeckých, technických a etických otázkách týkajících se konzervování a restaurování kulturních památek, koordinovat, stimulovat a podněcovat výzkum v této oblasti, poskytovat odborné rady a vytvářet různá doporučení; propagovat, rozvíjet a obstarávat výcvikové programy týkající se konzervování a restaurování a vytváření standardů a předpisů v oblasti a obstarat jejich soulad.

Podle prováděcích směrnic k Úmluvě o světovém dědictví z roku 2005 je ICCROM přednostním partnerem s ohledem na školící aktivity v oblasti kulturního dědictví. Jeho role ve vztahu k Úmluvě je doplňující k jeho vlastním stanovám, tj. zvyšovat profesionální standardy na všech úrovních a reprezentovat jedinečnou příležitost obhajovat praxi

---

¹²⁵Vrdoljak, A.F.: The Secretariat and Support of the World Heritage Committee v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 262-263

v konzervování pro památky světového dědictví, která by v tomto rozsahu měla být aplikována i na jiné méně důležité památky.¹²⁶

4.6 Shrnutí

Mezinárodní organizace, instituce a jejich programy jsou důležité pro svou vědeckou činnost v oblasti kulturního a přírodního dědictví ale především i pro svou iniciativu v přípravě a ratifikaci mezinárodních úmluv.

Organizace UNESCO je iniciátorem mnoha úmluv, mezi nimi i Úmluvy o světovém dědictví a programů týkající se kultury i přírody. Jedním z nich je na příklad program Člověk a biosféra zakládající systém biosferických rezervací. Instituce ICOMOS, ICCROM a IUCN jsou poradními orgány Výboru pro světové dědictví a mají svoje výsadní úlohy v rámci systému Úmluvy o světovém dědictví. IUCN se podílí především na hodnocení a monitorování přírodního a smíšeného dědictví. ICCROM je účasten školících aktivit v oblasti kulturního dědictví. ICOMOS podává odborné rady v oblasti kulturního dědictví. UNEP je orgánem OSN, který se zabývá otázkou životního prostředí, do níž spadá i ochrana přírody a proto také patří k institucím, se kterými spolupracuje Výbor pro světové dědictví.

Pro doplnění je třeba zmínit, že v rámci Evropy svůj lví podíl na přípravě úmluv s cílem chránit kulturní a přírodní dědictví má Rada Evropy, která má zásluhy na Úmluvě o archeologickém dědictví Evropy, Úmluvě o architektonickém dědictví Evropy a Evropské úmluvě o krajině.

---

¹²⁶Vrdoljak, A.F.: The Secretariat and Support of the World Heritage Committee v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 263-264

5. EVROPSKÁ UNIE A PŘÍRODNÍ A KULTURNÍ DĚDICTVÍ

V této kapitole se zabývám vztahem Evropské Unie a ochrany přírodního a kulturního dědictví. Protože na rozdíl od Úmluvy o světovém dědictví neexistuje společná právní úprava přírodního a kulturního dědictví, je třeba představit jednotlivé přístupy odděleně.

5.1 Ochrana přírodních památek v Evropské Unii

Ochrana přírody a přírodní rozmanitosti je součástí politiky životního prostředí Evropské Unie. V Římské smlouvě nebyla sice ještě zakotvena, ale doplnil ji Jednotný evropský akt v roce 1986. V současné době najdeme její úpravu v článcích 191 až 193 v hlavě XX. s názvem Životní prostředí.¹²⁷ V červnu roku 2002 byl přijat na základě tehdejšího čl. 175 odst. 3¹²⁸ SES Šestý akční program, jehož hlavními cíly je ochrana přírody před znečištěním, využívání přírodních zdrojů v souladu se zásadou udržitelného rozvoje a ochrana biologické rozmanitosti. 6. článek akčního programu s názvem „Ochrana přírody a biologické rozmanitosti“ stanovuje cíle a opatření nutná k realizaci ochrany přírody a biologické rozmanitosti. Dílčí kategorie se týkají biologické rozmanitosti, havárií a přírodních katastrof, rozvoji tématických strategií pro ochranu půdy; podpory udržitelného hospodaření v povrchovém dolování; ochrany krajiny a krajinných hodnot; společné zemědělské politiky a podpory rozvoje venkova; ochrany moří a mořských ekosystémů; ochrany lesů; a geneticky modifikovaných organismů. Ochrana biodiverzity je také předmětem tzv. Zprávy z Malahide z roku 2004 obsahující cíle, které je třeba dosáhnout k tomu, aby bylo dosaženo zastavení úbytku biodiverzity do roku 2010.¹²⁹ Evropská unie a její členské státy jsou smluvními stranami k Úmluvě o biodiverzitě. V květnu roku 2006 Evropská komise přijala komunikaci s názvem „*Halting Biodiversity Loss by 2010 – and Beyond: Sustaining ecosystem services for human well-being*“. Komunikace zdůrazňuje důležitost ochrany biodiverzity jako předpokladu pro udržitelný rozvoj a také určuje detailní plán jak toho dosáhnout s titulem „*EU Biodiversity Action Plan*“. Tento akční plán vyžaduje integrování ochrany biodiverzity do dalších politických sektorů. Plán blíže určuje prioritní činnosti a zodpovědnosti orgánů společenství a členských států. Také obsahuje ukazatele monitorující vývoj a časový rozvrh pro

---

¹²⁷Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 239

¹²⁸„V ostatních oblastech přijímá Rada postupem podle článku 251 po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů všeobecné programy činnosti, v nichž stanoví přednostní cíle, kterých má být dosaženo.“

¹²⁹Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 249-255

vyhodnocování. Evropská komise je povinna podávat každoroční zprávy o vývoji v zajišťování akčního plánu.¹³⁰

Evropská unie je stranou mnoha dalších mezinárodních úmluv, které přijímá svým rozhodnutím. V oblasti ochrany přírody je významná Bernská úmluva, Bonnská úmluva a již výše zmíněná Úmluva o biodiverzitě aj. Důležitým zdrojem interpretace právních předpisů jsou samozřejmě také rozhodnutí Evropského soudního dvora. Časté jsou především rozsudky týkající se závazků členských států v oblasti ochrany ptáků. Ze sekundárních právních pramenů je třeba blíže představit dvě směrnice; tzv. Směrnici o ptácích a Směrnici o stanovištích.¹³¹

5.2 Sekundární právo a soustava Natura 2000

Kodifikovaná směrnice Rady č. 2009/147/EHS o ochraně volně žijících ptáků poskytuje ochranu všem druhům ptáků volně vyskytujícím se ve volné přírodě na evropském území členských států EU. Jednohlasně přijatá směrnice v roce 1979 reagovala na pokles populací ptáků v důsledku znečištění, úbytku stanovišť apod. Směrnice zakazuje jejich svévolné zabíjení, chytání, ničení jejich hnízd a odebírání vajec a další činnosti. Příloha IV uvádí zakázané způsoby lovu.¹³²

Vedle této druhové ochrany směrnice zavádí také ochranu stanovišť. Každý stát je povinen vyhlásit pro vybrané mimořádně zranitelné druhy a stěhovavé druhy zařazené do přílohy č. I nejvhodnější oblasti pro jejich ochranu (*Special Protection Areas – SPA*) a vytvořit odpovídající ochranná opatření.¹³³

Cílem směrnice Rady č. 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je ochrana biologické rozmanitosti, živočichů, rostlin a jejich přirozených stanovišť na území členských států EU. Členské státy společně s Evropskou komisí vyhledávají tzv. evropsky významné lokality (*Sites of Community Importance – SCI*); tj. lokality s přírodními stanovišti významnými z hlediska ochrany přírody (Příloha č. I – Typy přírodních stanovišť v zájmu ES, jejichž ochrana vyžaduje vyhlášení zvláštních oblastí ochrany) a stanoviště z pohledu ochrany přírody konkrétních druhů ohrožených rostlin a živočichů (Příloha č. II – Druhy živočichů a rostlin v zájmu společenství, jejichž ochrana vyžaduje vyznačení zvláštní územní ochrany). Takto chráněná území SCI, společně s ptačími

---

¹³⁰http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/comm2006/index_en.htm

¹³¹Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 256-258

¹³²http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/birdsdirective/index_en.htm

¹³³Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 257-258

oblastmi SPA podle směrnice o ptácích, vytváří souvislou evropskou ekologickou síť oblastí zvláštní ochrany s názvem Natura 2000. Soustava Natura 2000 má za cíl uchovat na těchto územích a případně obnovit na úroveň stavu příznivého z hlediska ochrany přírody typy přírodních stanovišť a stanoviště druhů. Vybudování sítě je soudně vymahatelné. Nicméně soustava nemusí obsahovat pouze území s nejpřísnější ochranou. Záleží na rozhodnutí členského státu. Směrnice také stanovuje podmínky pro hodnocení vlivu plánovaných projektů na určité lokality a území. Pokud by jakákoliv plánovaná lidská činnost měla nějakým způsobem poškodit evropsky vyznanou lokalitu, je možné ji uskutečnit pouze v případě, že se jedná o aktivitu ve veřejném zájmu. Členské státy samozřejmě mohou zachovat národní právní rámec a chránit tak i jiná území, nicméně musí zavést tento minimální společný základ platný pro celou EU.

Evropsky významné lokality jsou vyhlášovány složitým procesem, který vyžaduje návrh členského státu a schválení Evropské komise. Směrnice navíc rozlišuje ta stanoviště, která jsou obzvláště významná a vzácná z evropského hlediska a jsou tzv. prioritní. Proto Evropská komise může vyhlásit jako SCI i území nenavržené členským státem, které sama považuje za prioritní. V běžném případě nejprve členský stát inventarizuje potencionální území a následně navrhne seznam lokalit podle vědeckých informací a kritérií stanovených v příloze III – Kritéria pro výběr lokalit vhodných jako lokality významné pro Unii a pro vyhlášení jako zvláštní oblasti ochrany. Tento Národní seznam je pak předložen k posouzení Komisi. V následující fázi vypracuje Komise po dohodě s členským státem návrh seznamu lokalit významných pro Ochrana těchto stanovišť je nejpřísnější. Nakonec příslušný členský stát lokalitu vyhlásí. Článek 6 obsahuje povinnost členských států stanovit nezbytná ochranná opatření, plány péče a další opatření odpovídající ekologickým požadavkům typů stanovišť a druhů, jež se na nich vyskytují.¹³⁴

5.3 Ochrana kulturních památek v EU

Společná kulturní politika EU je založena na ustanovení článku 167 Smlouvy o fungování EU:

„1. Unie přispívá k rozkvětu kultur členských států a přitom respektuje jejich národní a regionální různorodosti a zároveň zdůrazňuje společné kulturní dědictví.

2. Činnost Unie je zaměřena na povzbuzování spolupráce mezi členskými státy a v případě potřeby na podporu a doplňování jejich činnosti v následujících oblastech:

---

¹³⁴Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 282-29

- zlepšování znalosti a šíření kultury a dějin evropských národů,
- zachování a ochrana kulturního dědictví evropského významu,
- nekomerční kulturní výměny,
- umělecké a literární tvorby, včetně tvorby v audiovizuální oblasti.

3. Unie a členské státy podporují spolupráci v oblasti kultury se třetími zeměmi a s příslušnými mezinárodními organizacemi, zejména s Radou Evropy.

4. Unie ve své činnosti podle ostatních ustanovení této smlouvy přihlíží ke kulturním hlediskům, zejména s cílem uznávat a podporovat rozmanitost svých kultur.

Dále pak je třeba zmínit článek 107 odst. 3 písm. d), který považuje za státní podpory slučitelné se společným trhem tyto:

„podpory určené na pomoc kultuře a zachování kulturního dědictví, jestliže neovlivní podmínky obchodu a hospodářské soutěže ve Společenství v míře odporující společnému zájmu;“.

V rámci unijního práva byla přijata směrnice č. 93/7/EHS o navrácení kulturních statků neoprávněně vyvezených z území členského státu a nařízení č. 116/2009/EHS obsahující pravidla vývozu kulturních statků. Památkovou péčí se právně zabývají spíše jednotlivé členské státy, především v rámci Evropské úmluvy o krajině, Úmluvy o archeologickém dědictví Evropy či Úmluvy o architektonickém dědictví Evropy.¹³⁵

V závěru Rady č. 2008/C 319/04 Evropská unie zavádí pojem tzv. Evropské dědictví. Jedná se o institut, jehož cílem je vytvoření prestižního seznamu evropského kulturního dědictví. Takto označené památky jsou symbolem evropské integrace, ideálů a historie. Česká republika na tento seznam nominovala zámek Kynžvart, Baťův Zlín, bývalý průmyslový areál dolních Vítkovic v Ostravě a Památník Antonína Dvořáka ve Vysoké u Příbrami.¹³⁶ Tato iniciativa EU má umožnit snazší dostupnost těchto míst, usnadnit pochopení společného kulturního dědictví Evropy a také zvýšit cestovní ruch. Nelze ji směřovat s kulturním dědictví organizace UNESCO, protože se bude užívat pouze pro místa, která hrají důležitou roli v historii EU, netýká se tedy toliko architektonických hodnot, ale spíš symbolických hodnot pro evropskou integraci. Týká se především aktivit a jejich vzdělávacího potenciálu pro mládež.¹³⁷

¹³⁵Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 547

¹³⁶<http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/pamatkovy-fond/pamatky-s-mezinarodnim-statusem/>

¹³⁷Shrnutí pro veřejnost Návrh na zavedení označení „Evropské dědictví“ v rámci EU

. 5.4 Shrnutí

Evropská unie přijala dvě směrnice, které představují minimální základ ochrany pro důležité přírodní lokality na území členských států. Jedná se o směrnici o ochraně volně žijících ptáků a směrnici o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Co se týká kulturních památek, unijní právo se zabývá především vývozem kulturních statků. Ostatní otázky jsou řešeny jednotlivými členskými státy samostatně, především na základě smluvních závazků vyplívajících z Evropské úmluvy o krajině, Úmluvy o architektonickém dědictví a Úmluvy o archeologickém dědictví. Evropské dědictví je seznam kulturního dědictví Evropy které je významné pro evropské národy z hlediska jejich integrace.

6. PRÁVNÍ ÚPRAVA V ČESKÉ REPUBLICE

Tato kapitola je rozdělena do čtyř částí pojednávajícím o čtyřech zákonech; zákonu o státní památkové péči, zákonu o ochraně přírody a krajiny, zákonu o posuzování vlivů na životní prostředí a stavebnímu zákonu. Podkapitoly jsou řazeny chronologicky podle data přijetí předpisu. Cílem této kapitoly je představit české právní předpisy týkající se ochrany přírodního a kulturního dědictví.

Zájem chránit kulturní a přírodní dědictví se v českém právním řádu promítl již v preambuli Ústavy: *...odhodlání společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství...* a v článku 7: *„Stát má dbát na šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.“*

Podle článku 10 Ústavy České republiky jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Česká republika je stranou mnoha mezinárodních úmluv týkající se přírody a krajiny a ochrany kulturních památek a tyto závazky je třeba implementovat do českého právního řádu.

Listina základních práv a svobodě v článku 34 odst. 2 stanovuje: *„Právo přístupu ke kulturnímu bohatství je zaručeno za podmínek stanovených zákonem.“* Tímto zákonem je zejména zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy, zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty.

Článek 35 odst. 3 Listiny stanovuje, že *„při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.“* I z tohoto ustanovení vyplývá, že ochrana životního prostředí a památková péče mají po věcné i právní stránce mnoho společného. Přírodní a kulturní prvky se vzájemně prolínají, a proto mají vzájemný vztah i právní předpisy z oblasti ochrany životního prostředí a památkové péče. Cílem právní úpravy je zachování kulturních a památkových hodnot v přírodním kontextu.¹³⁸ Vzájemný vztah je patrný především v ustanoveních o ochraně krajiny a krajinného rázu v zákoně o ochraně přírody a krajiny a dále v rámci ustanovení o památkových rezervacích, památkových zónách a archeologických nálezích v zákoně o státní památkové péči. Další právní úpravu najdeme ve stavebním zákoně

---

¹³⁸Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 541

v rámci územního plánování a stavebních rekonstrukcích nebo v zákoně o posuzování vlivů na životní prostředí (vliv záměrů staveb na kulturní památky).¹³⁹

6.1 Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Současný zákon o státní památkové péči nahradil předchozí právní úpravu z roku 1958 zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách, který se stal prvním uceleným zákonem na našem území zastřešujícím problematiku památkové péče.¹⁴⁰

Zákon má celkem 47 paragrafů a je členěn do šesti částí; I. Základní ustanovení, II. Péče o kulturní památky, III. Archeologické výzkumy a nálezy, IV. Orgány a organizace státní památkové péče, V. Opatření při porušení povinností, VI. Ustanovení společná a závěrečná.

Zákon o státní památkové péči je založen na principu zachování, ochrany a snížení stupně ohrožení kulturního dědictví lidstva v souladu s Úmluvou o světovém dědictví. Tento princip vyjadřuje společnou odpovědnost státu i občanské společnosti za ochranu kulturních památek tvořících kulturní dědictví výjimečné světové hodnoty s cílem zachovat je budoucím generacím.¹⁴¹ Zákon ovšem ve svém textu promítá i další závazky mezinárodních úmluv, především Úmluvy o architektonickém dědictví Evropy a Úmluvy o archeologickém dědictví Evropy. Podle Úmluvy o architektonické dědictví se ČR zavázala podporovat využívání chráněných statků s ohledem na potřeby současného života a adaptaci starých budov pro nové účely, je-li to vhodné, vždy je však podmínkou, že bude respektován architektonický a historický charakter chráněného statku. Ochraňovat a udržovat archeologické dědictví nejlépe na nepůvodním místě se ČR zavázala na základě druhé ze jmenovaných úmluv.¹⁴²

Chránit kulturní památky je ve veřejném zájmu, a proto lze omezit vlastnické právo z důvodu ochrany kulturních památek, jež tvoří kulturní dědictví lidstva. Zákon definuje *kulturní památky* jako nemovitě a movitě věci, popřípadě jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka a z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické nebo které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem. V §3 je uveden způsob prohlášení věci za kulturní památku v rámci správního

---

¹³⁹Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 547

¹⁴⁰<http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/odbor-pamatkove-pece/pamatkova-pece-v-cr-18035/>

¹⁴¹Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 550

¹⁴²Zídek, M., Klusoň, J.: Zákon o státní památkové péči a jeho prováděcí předpisy s komentářem, 1. vydání, Praha ABF – nakladatelství ARCH, 2005, str. 12

řízení vedeného podle správního řádu č. 500/2004 Sb. a v němž rozhoduje Ministerstvo kultury. Řízení je zahajováno buď na návrh, nebo z vlastního podnětu ministerstva. V případě archeologických nálezů je třeba návrhu Akademie věd ČR. Poté ministerstvo vyrozumí vlastníka, krajský úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností a odborné organizace památkové péče (Národní památkový ústav). Zrušit prohlášení věci za kulturní památku může ministerstvo z mimořádně závažných důvodů.¹⁴³

Národní kulturní památky (§4) jsou prohlašovány obecně závazným předpisem – nařízením vlády. Jedná se o kulturní památky tvořící nevýznamnější součást kulturního bohatství národa. Vláda v nařízení stanovuje speciální podmínky ochrany takové památky. Za národní kulturní památku lze prohlásit pouze věc, která již byla prohlášena za kulturní památku.¹⁴⁴ Za národní kulturní památku jsou prohlašovány i některé krajinné celky včetně staveb a jiných nemovitých objektů na pozemcích vymezených prostorovými identifikačními znaky, včetně těchto pozemků.¹⁴⁵

Památkové rezervace (§5) umožňuje chránit skupinu nemovitých kulturních památek v původní historické skladbě nebo významnou archeologickou lokalitu. Jedná se o nástroj ochrany architektonického a archeologického dědictví v souladu s mezinárodními závazky ČR. Prohlášení za památkovou rezervaci (stejně tak jako určení podmínek pro zabezpečení její ochrany) je uskutečňováno formou nařízení vlády, proto se neuplatňuje správní řád. Vláda stanovuje také podmínky pro zabezpečení ochrany rezervace. Podmínky se mohou vztahovat i na nemovitosti, které nejsou kulturními památkami.

Památkové zóny (§6) nejsou nutně vázány na kvantitu kulturních památek na rozdíl památkových rezervací. Jedná se o území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty. U památkových zón není nutná vazba na určující skupinu kulturních památek, jako památkovou zónu lze tedy vymežit i část krajinného celku. Jako památková zóna může být chráněno i architektonické dědictví vymezené v čl. 1 odst. 3 Úmluvy o architektonickém dědictví Evropy a označené jako místa. Prohlášení je prováděno obecně závazným předpisem a opět se tedy neuplatní právní řád. Památkové zóny v současnosti vymezuje Ministerstvo kultury České republiky svými vyhláškami.

---

¹⁴³Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 550-553

¹⁴⁴Zídek, M., Klusoň, J.: Zákon o státní památkové péči a jeho prováděcí předpisy s komentářem, 1. vydání, Praha ABF – nakladatelství ARCH, 2005, str. 17-20

¹⁴⁵Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 550

§7 upravuje evidenci kulturních památek. Ty jsou zapisovány do Ústředního seznamu kulturních památek ČR, který vede Národní památkový ústav.¹⁴⁶

Příslušný úřad památkové péče na návrh orgánu památkové péče vymezí z důvodu ochrany kulturních památek či národních kulturních památek *ochranné pásmo*, ve kterém omezí či zakáže určité činnosti nebo určí jiná vhodná opatření.

Zákon v části druhé ukládá mnoho povinností nejen vlastníkům kulturních památek, ale i třetím osobám a správním úřadům. Jedná se především o zdržení se nějaké činnosti (neničení), aktivní konání (údržby, péče o zachování) nebo strpění něčeho (nápravných opatření).

Protože je současná právní úprava památkové péče příliš roztržštěná, zastaralá a značně nevyhovující, vyvstala potřeba přijmout novou, moderní a komplexní zákonnou úpravu.¹⁴⁷ V roce 2008 byl vypracován Návrh věcného záměru zákona o památkovém fondu, který by nahradil stávající právní úpravu a navázal by na nový stavební zákon a správní řád.¹⁴⁸ Tento návrh obsahuje vedle stávajících kategorií součástí památkového fondu i novou kategorii *památky místního významu* pro věci nedosahující v celostátním měřítku takových kvalit, aby se stali kulturní památkou, avšak mají kulturně historické hodnoty významné pro region, ve kterém se nacházejí.

Důraz má být také více kladen na provázání systému památkové péče s mezinárodními úmluvami. Nová kategorie *památky s mezinárodním statusem* má být ta část kulturního dědictví, která je evidována podle mezinárodních úmluv, jejichž je ČR smluvní stranou. Jedná se tak o Úmluvu o světovém dědictví a její Seznam světového dědictví a také o Úmluvu na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu a její protokoly, která zavádí Seznam kulturních statků pod zvýšenou ochranou. Tyto památky je třeba označit předepsaným způsobem. Vlastníci budou muset vytvořit podmínky pro dokumentaci, vědecký výzkum apod.

S ohledem na Úmluvu o světovém dědictví nová právní úprava připravuje i zavedení koncepčního nástroje, který by specificky řešil další rozvoj a ochranu jednotlivých prvků kulturního a přírodního dědictví výjimečného významu pro lidstvo, tzv. Radu světové památky. Členy rady mají být zástupci obcí a krajů, na jejichž území se nachází světová památka, dále vlastníci těchto nemovitostí, odborníci a orgány veřejné správy. Úkolem rady

---

¹⁴⁶Zídek, M., Klusoň, J.: Zákon o státní památkové péči a jeho prováděcí předpisy s komentářem, 1. vydání, Praha ABF – nakladatelství ARCH, 2005, str. 17-20

¹⁴⁷Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 548-549

¹⁴⁸<http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatky/vecny-zamer-zakona-o-pamatkovem-fondu-7308/>

bude schválení řídicí koncepce světové památky. Odborným garantem bude organizace památkové péče. Rada také bude schvalovat periodickou zprávu o stavu světové památky, kterou bude zpracovávat odborná organizace památkové péče. Tato nová ustanovení by reflektovala článek 5 a 29 Úmluvy o světovém dědictví.

Zákon o památkovém fondu by měl být v souladu též s Úmluvou o ochraně archeologického dědictví Evropy, Úmluvou o ochraně architektonického dědictví Evropy, Úmluvou o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků a Evropskou úmluvou o krajině.¹⁴⁹

6.2 Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon o ochraně přírody a krajiny z roku 1992 je historicky druhým zákonem v České republice zaměřeným na ochranu přírody, který nahradil první právní úpravu zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. Současný zákon vychází z podobných principů jako dvě výše zmíněné evropské směrnice o ptácích a o stanovištích a to především díky novele č. 218/2004 Sb., jejímž hlavním cílem bylo transponovat tyto dvě směrnice do českého právního řádu. Díky této novele bylo možné zřídít českou část evropské soustavy Natura 2000.¹⁵⁰

Zákon má celkem 93 paragrafů a je členěn do devíti částí; I. Úvodní ustanovení, II. Obecná ochrana přírody a krajiny, III. Zvláště chráněná území, IV. Natura 2000, V. Památné stromy, zvláště chráněné druhy rostlin, živočichů a nerostů, VI. Některá omezení vlastnických práv, finanční příspěvky při ochraně přírody, přístup do krajiny, účast veřejnosti a právo na informace v ochraně přírody, VII. Orgány a státní správa v ochraně přírody, VIII. Odpovědnost na úseku ochrany přírody a IX. Ustanovení společná, přechodná a závěrečná.

Ve vztahu k ochraně přírodního dědictví jsou důležitá především ustanovení tzv. územní ochrany přírody a krajiny, které se nachází především ve druhé, třetí, čtvrté a částečně i páté části zákona. Zákon zavádí instituty, které spadají buď do kategorie obecné ochrany stanovišť nebo do kategorie zvláštní územní ochrany.

V rámci obecné ochrany §4 používá pojem *územní systémy ekologické stability krajiny*, který je definován v §3 odst. 1 písm. a) jako: „*vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu.*“ Vytváření tohoto systému je veřejným zájmem a všichni vlastníci a uživatelé pozemků jsou

---

¹⁴⁹Návrh věcného záměra zákona o památkovém fondu, str. 1-41

¹⁵⁰Prchalová J.: Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000 – Komentář a prováděcí předpisy, 1 vydání, Linde Praha, a.s., 2006, str. 9-10

povinni jej chránit. Orgány územního plánování a orgány přírody jsou pověřeny vytvořit tyto systémy ve spolupráci s dalšími orgány.

Významné krajinné prvky (§4 odst. 2) jako ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotné části krajiny utvářející její typický vzhled nebo přispívající k udržení její stability (§3 odst. 1 písm. b), jsou chráněny před poškozováním a ničením. Je třeba závazného stanoviska orgánu ochrany přírody před tím, než dojde k zásahu do krajiny, kde se takový prvek nachází, který by jej mohl poškodit či zničit.¹⁵¹

Ochrana dřevin rostoucích mimo les (§7 - §9) spočívá v zákazu ničení a poškozování veškerých stromů a keřů rostoucích mimo lesní pozemky, v povinnosti vlastníků o tyto dřeviny náležitě pečovat a v zákazu kácení bez povolení, pro který samozřejmě existují zákonné výjimky.

Ochrana neživé přírody se vztahuje k *nálezům jeskyň* a jejich využití (§10) a k povinnostem spojeným s *paleontologickými nálezmi* (§11). Zákon zakazuje ničení, poškozování nebo úpravy jeskyní a přírodních jevů na povrchu, které s nimi souvisejí. Orgán ochrany přírody může udělit výjimku z těchto zákazů. Jeho povolení je třeba také k průzkumu nebo výzkumu jeskyní.

Ochrana krajinného rázu (§12) před činnostmi snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu spočívá v povinnosti provádět zásahy do rázu krajiny s ohledem na zachování významných kulturních prvků a dále v zásadě, že k umístování a povolování staveb, jakož i jiným činnostem, které by mohly ovlivnit krajinný ráz, je třeba souhlas orgánu ochrany přírody. K ochraně krajinného rázu s významnými estetickými a přírodními hodnotami, který není chráněn, jako zvláště chráněné území může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným právním předpisem *přírodní park* a stanovit omezení jeho využití.¹⁵² Přírodní park získá zvláštní ochranu nižšího stupně. Jsou vyhlášovány pro území s hodnotnou krajinnou, která nespĺňuje požadavky pro vyhlášení zvláště chráněného území. Přírodní park zřizuje nařízením kraj včetně omezení využití jeho území.¹⁵³

Přechodně chráněná plocha (§13) může být vyhlášena orgánem ochrany přírody tam, kde se nachází území s dočasným nebo nepředvídaným výskytem významných rostlinných nebo živočišných druhů, vyžadujících zvýšenou ochranu, a dále k zajištění realizace vědeckých,

---

¹⁵¹Miko, L., Borovičková H.: Zákon o ochraně přírody a krajiny, 2. vydání, C.H.Beck, 2007, str. 96-97

¹⁵²Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 482-487

¹⁵³Prchalová J.: Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000 – Komentář a prováděcí předpisy, 1 vydání, Linde Praha, a.s., 2006, str. 54

studijních či informačních zájmů. Orgán ochrany přírody pak může stanovit omezení využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení vývoje předmětu ochrany.¹⁵⁴

Zvláštní územní ochrana upravená v části třetí se vztahuje na přírodovědecky nebo esteticky velmi významná nebo jedinečná území. Tato území spadají do šesti kategorií:

a) *národní parky* (§15 - § 24); jedná se o rozsáhlá území jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam. Národní parky, jejich poslání a bližší ochranné podmínky se vyhláší zákonem. V současné době existují na našem území 4 národní parky: Krkonošský NP, NP Šumava, NP Podyjí a NP České Švýcarsko. Parky jsou vnitřně členěny na několik zón s různými režimy ochrany. Návštěvní řády národních parků určují podmínky omezení pohybu osob mimo zastavěná území a turistickou aktivitu návštěvníků parku. Zřizuje se Rada, jež je iniciativním a konzultačním orgánem pro záležitosti příslušného parku.

b) *chráněné krajinné oblasti* (§25 - §27); jsou území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení. CHKO, jejich poslání a bližší ochranné podmínky vyhláší vlada republiky nařízením (mapka CHKO a NP viz. příloha č. 8).

c) *národní přírodní rezervace* (§28 - §32); jsou menší území mimořádných přírodních hodnot, kde jsou na přirozený reliéf s typickou geologickou stavbou vázány ekosystémy významné a jedinečné v národním či mezinárodním měřítku, které vyhláší orgán ochrany přírody.

d) *přírodní rezervace* (§33 - §34); menší území soustředěných přírodních hodnot se zastoupením ekosystémů typických a významných pro příslušnou geografickou oblast jsou orgány ochrany přírody vyhlášovány jako přírodní rezervace.

e) *národní přírodní památky* (§35); orgán ochrany přírody vyhláší za NPP přírodní útvary menší rozlohy, zejména geologické či geomorfologické útvary, naleziště nerostů nebo vzácných či ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů, s národním nebo mezinárodním ekologickým, vědeckým či estetickým významem a to i takové, které vedle přírody formoval člověk svou činností.

f) *přírodní památky* (§36); jsou přírodní útvary menší rozlohy zejména geologické či geomorfologické útvary, naleziště vzácných nerostů nebo ohrožených druhů ve fragmentech

---

¹⁵⁴Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 482-487

ekosystémů, s regionálním ekologickým, vědeckým či estetickým významem a to i takové, které vedle přírody formoval svou činností člověk.

Seznam maloplošných území (c, d, e, f) stanovuje vyhláška č. 395/1992 Sb.

Základní ochranné podmínky jsou společné všem územím chráněným v dané kategorii, bližší ochranné podmínky se týkají činností a zásahů, které lze provést pouze s předchozím souhlasem orgánu ochrany přírody. Koncepčními nástroji jsou pak tzv. *plány péče* (§38), které obsahují pokyny pro regulaci přirozeného vývoje přírodních poměrů a lidských aktivit ve zvláště chráněných územích. Dále lze zabezpečit zvláště chráněné území tím, že je pro ně vyhlášeno *ochranné pásmo* (§37), ve kterém lze vymezit činnosti a zásahy, jež jsou vázány na předchozí souhlas orgánu ochrany přírody. V některých případech lze i zcela omezit nebo zakázat přístup veřejnosti do těchto území či jejich částí.

Zákon o ochraně přírody a krajiny poskytuje též ochranu mimořádně významným dřevinám, jejich skupinám a stromořadím, které byly příslušným orgánem ochrany přírody prohlášeny za *památné stromy* (§46). Jde o individuální ochranu in situ.

Zvláštní ochrana nerostů je také typem ochrany in situ. Určité druhy nerostů, které jsou vzácné nebo vědecky či kulturně hodnotné, lze vyhlásit za zvláště chráněné, tyto pak není dovoleno v místě jejich přirozeného výskytu poškozovat či sbírat bez povolení orgánu ochrany přírody (§51).¹⁵⁵

Čtvrtá část zákona obsahuje postup při vytváření soustavy Natura 2000 a ustanovení o její ochraně (§45a-§45g). Oddíl první je věnován evropsky významným lokalitám, druhý oddíl upravuje ptačí oblasti, ve třetím oddíle najdeme podmínky sledování stavu ptačích oblastí, evropsky významných lokalit a evropsky významných druhů a poslední oddíl čtvrté části zákona se věnuje podmínkám pro vydání povolení, souhlasů, stanovisek nebo výjimek ze zákazu a hodnocení důsledků koncepcí a záměrů na evropsky významné lokality a ptačí oblasti.

Evropsky významné lokality (EVL) byly vedle novely č. 218/2004 Sb. do českého práva transponovány také provádějící vyhláškou č. 166/2005 Sb., která ve své příloze č. 1 obsahuje seznam typů přírodních stanovišť v zájmu EU, vyskytujících se na území ČR, v příloze č. 2 seznam druhů v zájmu EU, vyskytujících se na území ČR a další údaje. V prosinci roku 2004 schválila vláda národní seznam EVL, který byl publikován jako nařízení vlády pod č.

---

¹⁵⁵Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, Linde Praha, a.s., 2006, str. 487-497

132/2005 Sb.¹⁵⁶ V současnosti je na našem území 1082 EVL a jedná se o dalších 17-ti nových.¹⁵⁷

Ptačí oblasti nejsou kategorií zvláště chráněného území. Zákon o ochraně přírody a krajiny nestanovuje žádné základní ochranné podmínky na rozdíl od EVL, jejíž podmínky ochrany jsou uvedeny v §45c. Ptačí oblasti jsou zřizovány nařízením vlády, která obsahuje činnosti vázané na souhlas orgánu ochrany přírody tak, aby byla zabezpečena dostatečná ochrana těchto území. V současnosti se v České republice nachází 41 ptačích oblastí pro 41 druhů z přílohy I směrnice o ptácích a pro 6 stěhovavých druhů.¹⁵⁸

6.3 Zákon č. 100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí

Posuzování vlivů na životní prostředí je nástrojem horizontální ochrany životního prostředí, který hodnotí životní prostředí jako celek. V únoru 2001 byla podepsána Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států (tzv. úmluva z Espoo), která je prvním mezinárodním dokumentem v oblasti posuzování vlivů na životním prostředí. Úmluva vstoupila v platnost pro ČR 27. 5. 2001. S problematikou úzce související Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (Aarhuská úmluva) vstoupila pro ČR v platnost 4. 10. 2004. Ve vztahu k EIA/SEA má význam její ustanovení týkající se účasti veřejnosti na rozhodování o specifických činnostech uvedených v příloze. V rámci EU byla přijata směrnice Rady 85/337/EHS o posuzování vlivů určitých veřejných a soukromých projektů na životní prostředí. Do československého právního řádu byl institut EIA (*Environmental Impact Assessment*) poprvé včleněn prostřednictvím ustanovení § 20 až 26 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí. Podrobná úprava byla řešena v zákoně č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí. V rámci harmonizace českého a evropského práva byl nutné přijmout nový zákon. Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů vstoupil v účinnost dnem 1. 1. 2002.¹⁵⁹

Zákon má 28 paragrafů, 9 příloh a je členěn do pěti částí; první část je rozdělena do tří hlav: I. Posuzování vlivů na životní prostředí v České republice, II. Posuzování vlivů na životní prostředí přesahující hranice České republiky, III. Ustanovení společná a přechodná.

---

¹⁵⁶Prchalová J.: Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000 – Komentář a prováděcí předpisy, 1 vydání, Linde Praha, a.s., 2006, str. 102

¹⁵⁷http://www.mzp.cz/cz/evropsky_vyznamne_lokality

¹⁵⁸http://www.mzp.cz/cz/ptaci_oblasti

¹⁵⁹Dvořák, L.: Zákon posuzování vlivů na životní prostředí s komentářem, 1. vydání, ABF – nakladatelství ARCH, 2005, str. 7-10

Účelem procesu posuzování vlivů na životní prostředí je získat objektivní odborný podklad pro vydání rozhodnutí, popřípadě opatření podle zvláštních právních předpisů před tím, než je rozhodnuto a přispět tak k udržitelnému rozvoji společnosti. Rozsah posuzování je stanoven v §2 a obsahuje vedle vlivů na veřejné zdraví i vlivy na životní prostředí, které zahrnují vlivy na živočichy, rostliny, krajinu, přírodní zdroje, hmotný majetek a kulturní památky aj.

Jedná se buď o koncepční/strategické posuzování (SEA), jež je využíváno pro posouzení koncepčních dokumentů, plánů apod. nebo o posuzování záměrů/projektové posuzování (EIA) s cílem posoudit konkrétní záměry (stavby). Stanovisko EIA není věcně závazné, jedná se však o procesní podmínku.¹⁶⁰

Výsledkem procesu posuzování je tedy stanovisko, které není správním rozhodnutím, při jeho vydání se neužije správní řád. Nicméně se jedná o správní akt a aplikují se tedy základní zásady řízení uvedená ve správním řádu.¹⁶¹

Podle § 45h zákona o ochraně přírody a krajiny jakákoliv koncepce nebo záměr, který může ovlivnit území evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti, podléhá hodnocení jeho důsledků na toto území a stav jeho ochrany z uvedených hledisek. V tom případě se postupuje podle zvláštních právních předpisů – tedy podle zákona o posuzování vlivů č. 100/2001 Sb. Jedná se o autonomní kategorii záměrů a koncepcí jež mají vliv na území soustavy Natura 2000. Rozsah posuzování obsahuje pouze vyhodnocení vlivů na zmíněná území a nezahrnuje vlivy na ostatní části životního prostředí. Postupuje se podle zákona o posuzování vlivů na základě podmínek uvedených v §45h a §45i.¹⁶² Právě tato ustanovení zajišťují skutečnou a dlouhodobou ochranu ptačích oblastí i evropsky významných lokalit. Ten kdo zamýšlí pořídit takovou koncepci či uskutečnit záměr má povinnost předložit návrh ke stanovisku orgánu ochrany přírody. Orgán ochrany přírody je povinen vydat stanovisko do 15 dnů od doručení žádosti. Stanovisko obsahuje konstatování zda je koncepce či záměr vyloučena nebo naopak. V případě, že je koncepce (záměr) vyloučena, toto stanovisko nahrazuje příslušné hodnocení podle zákona o posuzování vlivů. Navíc posouzení podle tohoto zákona mohou provádět pouze fyzické osoby, které jsou držiteli zvláštní autorizace v této oblasti.¹⁶³

---

¹⁶⁰Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 217-218

¹⁶¹Dvořák, L.: Zákon posuzování vlivů na životní prostředí s komentářem, 1. vydání, ABF – nakladatelství ARCH, 2005, str. 43

¹⁶²Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 224

¹⁶³Miko, L., Borovičková H.: Zákon o ochraně přírody a krajiny, 2. vydání, C.H.Beck, 2007, str. 221-222

6.4 Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

Nový stavební zákon nabyl účinnosti 1. 1. 2007 a do dnešního dne byl již několikrát novelizován. Obsahuje celkem 198 paragrafů a je členěn do sedmi částí; I. Úvodní ustanovení, II. Výkon veřejné správy, III. Územní plánování, IV. Stavební řád, V. Společná ustanovení, VI. Přejídná a závěrečná ustanovení, VII. Účinnost.

Podle zákona Ministerstvo pro místní rozvoj má za úkol zajišťovat „*metodickou podporu uplatňování soudobých poznatků územního plánování, urbanismu, architektury a poznatků stavebně technických, jakož i veřejných zájmů ve výstavbě a stavebnictví, zejména v ochraně životů a zdraví, v péči o životním prostředí a v ochraně kulturního, archeologického a přírodního dědictví.*“¹⁶⁴ Územní plánování je činnost sloužící k vytváření předpokladů pro výstavbu a udržitelný rozvoj území. Tuto činnost organizuje stát, kraje a obce. Jeho cílem je vytvořit soulad mezi přírodními, civilizačními a kulturními hodnotami území.¹⁶⁵

Ochrana životního prostředí jako celku nebo v rámci jeho jednotlivých složek stejně tak jako ochrana kulturních památek je zvláštním zájmem, který je třeba chránit. V průběhu územního řízení je proto stavební úřad povinen zjistit, zda je vydání územního rozhodnutí v souladu se závaznými stanovisky či stanovisky dotčených orgánů vydaných podle zvláštních předpisů jako je právě zákon o ochraně přírody a krajiny a zákon o státní památkové péči.¹⁶⁶

Tzv. dotčené orgány státní správy mají za úkol chránit společenské zájmy, a proto je nutná jejich blízká spolupráce se stavebními úřady. Jejich úkolem podle stavebního řádu je vydávání závazných stanovisek podle § 149 odst. 1, kterými se tyto orgány vyjadřují k předmětu řízení vedeného u jiného správního orgánu a hodnotí v nich možné důsledky řešení. Dotčené orgány poskytují stavebnímu úřadu důležité informace. Mohou nahlížet do spisů a pořizovat si z nich kopie. Navíc mají možnost vyžadovat splnění určitých podmínek, aby mohla být stavba povolena. Činnost a postup těchto orgánů blíže stanovují zvláštní právní předpisy, v našem případě zákon o ochraně přírody a krajiny a zákon o státní památkové péči. Tyto orgány vydávají závazná stanoviska pro vydání rozhodnutí podle stavebního zákona nebo stanoviska pro postupy podle stavebního zákona, které nejsou správním řízením. Stanoviska jsou závazným podkladem pro politiku územního rozvoje a pro opatření obecné povahy. Nejedná se o samostatné rozhodnutí podle správního řízení. Dotčený orgán je vázán svým předchozím

---

¹⁶⁴ § 11 odst. 2 stavebního zákona

¹⁶⁵ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 204

¹⁶⁶ Kliková, A., a kol.: Stavební právo – Praktická příručka, 3. vydání, Linde Praha a.s., 2009, str. 88-90

stanoviskem. V případě ochrany přírody a životního prostředí jdou dotčenými orgány státní správy pověřené obecní úřady, krajské úřady a Česká inspekce životního prostředí. V oblasti památkové péče jsou to obecní úřady obcí s rozšířenou působností.

Za povšimnutí stojí §176 stavebního zákona o nálezích kulturně cenných předmětů. V případě, že v průběhu postupu podle stavebního zákona jsou nalezeny nepředvídatelné kulturně cenné předměty, detaily stavby, či chráněné části přírody nebo archeologické nálezy, stavebník musí tento nález okamžitě nahlásit stavebnímu úřadu a orgánu státní památkové péče či orgánu ochrany přírody. Stavební úřad může po té po vzájemné dohodě s tímto orgánem vydané stavební povolení změnit.¹⁶⁷

6.5 Shrnutí

V českém právním řádu je ochrana přírodního a kulturního dědictví zakotvena v několika zákonech. V zákoně č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve druhé části najdeme ustanovení týkající se ochrany kulturních památek. Kulturní památky, národní kulturní památky, památkové rezervace a památkové zóny jsou kategoriemi památkové ochrany. Vlastníci, třetí osoby i správní úřady jsou vázáni různými zákazy a povinnostmi ve vztahu k těmto památkám. Vzhledem k tomu, že byl zákon přijat ještě před revolucí, je dosti zastaralý a neodpovídá koncepčně současným potřebám a proto by bylo vhodné přijmout novou právní úpravu.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v rámci obecné ochrany stanoví poskytuje instituty, jako jsou územní systém ekologické stability krajiny, významné krajinné prvky, ochrana dřevin rostoucích mimo les, ochrana neživé přírody či ochrana krajinného rázu. Vedle této obecné ochrany existuje zvláštní ochrana významných území, která se dělí na velkoplošná; národní parky a chráněné krajinné oblasti, a maloplošná; národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky. Zákon ve své čtvrté části reflektuje unijní právo a zavádí zvláštní území evropsky významné lokality a ptačí oblasti.

V zákoně č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí je stanoven postup pro provedení procesu EIA/SEA, průřezového nástroje, jehož cílem je získat odborný podklad před vydáním rozhodnutí k realizaci nějakého projektu. Proces se snaží zhodnotit dopady tohoto projektu mimo jiné na životní prostředí, ochranu přírody, krajiny a kulturní památky. Zvláštní kategorií je posuzování záměrů či koncepcí na území soustavy Natura 2000.

---

¹⁶⁷Klíková, A., a kol.: Stavební právo – Praktická příručka, 3. vydání, Linde Praha a.s., 2009, str. 77- 80

Cílem územního plánování podle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu je vytvořit podmínky pro výstavbu a rozvoj území. Významnou úlohu v tomto procesu mají tzv. dotčené orgány státní správy, které zastupují zvláštní zájmy, které je třeba v rámci územního plánování chránit. Jedná se jak o ochranu přírody a krajiny, tak o ochranu kulturních památek. Závaznými stanovisky vyjadřují tyto orgány k danému řízení a hodnotí jeho dopady a důsledky na tyto chráněné zájmy.

7. ZÁVĚR

Úmluva o světovém dědictví je autoritativním inventářem výjimečných příkladů kulturního a přírodního dědictví a nejviditelnějším prostředkem mezinárodní spolupráce pro jejich ochranu. Jedná se o nejúspěšnější a nejdynamičtější právní nástroj v rámci úmluv organizace UNESCO.¹⁶⁸ Úmluva je založena na principu společného dědictví, který vyjadřuje, že přírodní a kulturní dědictví pod její ochranou je společným vlastnictvím lidstva. Mezi kulturní dědictví patří památníky, skupiny budov a lokality a za přírodní dědictví jsou považovány přírodní jevy, útvary, oblasti a lokality. Existuje zde i kategorie tzv. smíšeného dědictví. Strany jsou vázány poskytnout patřičnou ochranu dědictví nacházejícímu se na jeho území a zároveň mají spolupracovat s mezinárodním společenstvím. Zřizuje se Výbor pro ochranu světového dědictví, který je výkonným orgánem a jeho hlavním úkolem je rozhodování ve věci zápisu vlastnictví na Seznam světového dědictví. Seznam světového dědictví v nebezpečí tvoří výčet památek světového dědictví, jež jsou ohroženy přímým či nepřímým zničením nebo poškozením. Administrativním orgánem je sekretariát, jehož funkci plní Centrum světového dědictví. Fond na ochranu světového dědictví má podporovat smluvní státy v případě potřeby mezinárodní pomoci s ochranou dědictví na jeho území. Fond je financován z několika zdrojů. Nicméně s tím jak stoupá počet chráněných vlastnictví, zvyšuje se i náročnost tyto památky financovat.

I z tohoto důvodu je proto důležité neopomíjet další mezinárodní úmluvy, které upravují problematiku přírodního a kulturního dědictví dílčím způsobem. Organizace UNESCO vytvořila rozsáhlý systém úmluv na ochranu kulturního dědictví. Prvním dokumentem byla Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954, která má za cíl chránit jak nemovitě, tak movitě kulturní památky v situaci ozbrojeného konfliktu. Následovala ji Úmluva o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků, která se zaměřuje na problematiku černého trhu s kulturními objekty, dále Úmluva o odcizených nebo nezákonně vyvezených předmětech kulturní hodnoty nebo Úmluva o ochraně podvodního kulturního dědictví, která řeší situace nálezů potopených vraků, pokladů a dalších významných kulturních objektů ztracených v moři. UNESCO v nedávné době přijalo i dvě průkopnické úmluvy Úmluvu o ochraně nehmotného kulturního dědictví a Úmluvu o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních

---

¹⁶⁸Francioni, F., Lenzerini, F.: The Future of the World Heritage Convention: Problems and Prospects v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 401-410

projevů. V rámci Rady Evropy byla přijata Úmluva o architektonickém dědictví Evropy a Úmluva o archeologickém dědictví, které zakládají právní rámec pro spolupráci evropských států v oblasti architektury a archeologie.

V oblasti ochrany přírody najdeme také mnoho mezinárodních právních nástrojů na příklad Ramsarskou úmluvu s cílem chránit světově významné mokřady a vodní ptactvo, Bonnskou úmluvu chránící mimo jiné stanoviště stěhovavých druhů, Bernskou úmluvu, jež zakládá systém zvláštní péče pro vybrané druhy fauny a flóry v evropské oblasti, Úmluvu o biologické rozmanitosti a Karpatskou úmluvu. Evropská úmluva o krajině je další úmluvou spadající do rámce úmluv přijatých pod záštitou Rady Evropy, zaměřuje se na ochranu krajiny a krajinného rázu ať už přírodní či kulturní. Ve výčtu nelze opomenout i nezávazný právní pramen Chartu evropských geoparků.

V textu Úmluvy o světovém dědictví je zřejmý určitý stupeň napětí mezi úmyslem respektovat státní suverenitu a potřebou podniknout účinnou mezinárodní akci s cílem chránit hodnoty, jež přesahují zájmy jednotlivce, a která může být vyžadována jakoukoliv smluvní stranou, pokud se týká světového dědictví na jejím území.¹⁶⁹ Zničení soch v bamjanském údolí v Afghánistánu v březnu 2001 bylo podle některých autorů porušením mezinárodního obyčejového práva a aktem odporu vůči mezinárodnímu společenství. Mezinárodní právní odpovědnost v rámci Úmluvy o světovém dědictví nicméně nebyla doposud nikdy úspěšně uplatněna a z výše uvedeného textu vyplývá, že existuje rozdílnost názorů v otázce jejího prokázání. Protože chybí judikatura mezinárodního soudního dvora nebo jiného mezinárodního tribunálu, zůstává tato otázka stále otevřená.

Mezinárodní organizace, instituce a jejich programy jsou důležité pro svou vědeckou činnost v oblasti kulturního a přírodního dědictví, ale především i pro svou iniciativu v přípravě a ratifikaci mezinárodních úmluv.

Organizace UNESCO je iniciátorem mnoha úmluv, mezi nimi i Úmluvy o světovém dědictví a programů týkající se kultury i přírody. Jedním z nich je na příklad program Člověk a biosféra zakládající systém biosférických rezervací. Instituce ICOMOS, ICCROM a IUCN jsou poradními orgány Výboru pro světové dědictví a mají svoje výsadní úlohy v rámci systému Úmluvy o světovém dědictví. IUCN se podílí především na hodnocení a

---

¹⁶⁹Buzzini, G.P., Condorelli, L.: List of World heritage in Langer and Deletion of a Property from the World Heritage List v komentáři Francioni, F. a kol.: The 1972 World Heritage Convention: A Commentary, 1. vydání, Oxford University Press, 2008, str. 179

monitorování přírodního a smíšeného dědictví. ICCROM je účasten školících aktivit v oblasti kulturního dědictví. ICOMOS podává odborné rady v oblasti kulturního dědictví. UNEP je orgánem OSN, který se zabývá otázkou životního prostředí, do níž spadá i ochrana přírody a proto také patří k institucím, se kterými spolupracuje Výbor pro světové dědictví.

Pro doplnění je třeba zmínit, že v rámci Evropy svůj lví podíl na přípravě úmluv s cílem chránit kulturní a přírodní dědictví má Rada Evropy, která má zásluhy na Úmluvě o archeologickém dědictví Evropy, Úmluvě o architektonickém dědictví Evropy a Evropské úmluvě o krajině.

Evropská unie přijala dvě směrnice, které představují minimální základ ochrany pro důležité přírodní lokality na území členských států. Jedná se o směrnici o ochraně volně žijících ptáků a směrnici o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Co se týká kulturních památek, unijní právo se zabývá především vývozem kulturních statků. Ostatní otázky jsou řešeny jednotlivými členskými státy samostatně, především na základě smluvních závazků vyplývajících z Evropské úmluvy o krajině, Úmluvy o architektonickém dědictví a Úmluvy o archeologickém dědictví. Evropské dědictví je seznam kulturního dědictví Evropy, které je významné pro evropské národy z hlediska jejich integrace.

V českém právním řádu je ochrana přírodního a kulturního dědictví zakotvena v několika zákonech. V zákoně č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve druhé části najdeme ustanovení týkající se ochrany kulturních památek. Kulturní památky, národní kulturní památky, památkové rezervace a památkové zóny jsou kategoriemi památkové ochrany. Vlastníci, třetí osoby i správní úřady jsou vázáni různými zákazy a povinnostmi ve vztahu k těmto památkám. Vzhledem k tomu, že byl zákon přijat ještě před revolucí, je dosti zastaralý a neodpovídá koncepčně současným potřebám a bylo by vhodné přijmout nový zákon.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v rámci obecné ochrany stanovišť poskytuje instituty, jakými jsou například územní systém ekologické stability krajiny, významné krajinné prvky, ochrana dřevin rostoucích mimo les, ochrana neživé přírody či ochrana krajinného rázu. Vedle této obecné ochrany existuje zvláštní ochrana významných území, která tato území dělí na velkoplošná; národní parky a chráněné krajinné oblasti, a maloplošná; národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky. Zákon ve své čtvrté části reflektuje unijní právo a zavádí zvláštní území evropsky významné lokality a ptačí oblasti.

V zákoně č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí je stanoven postup pro provedení procesu EIA/SEA, průřezového nástroje, jehož cílem je získat odborný podklad před vydáním rozhodnutí k realizaci nějakého projektu. Proces se snaží zhodnotit dopady tohoto projektu mimo jiné na životní prostředí, ochranu přírody, krajiny a kulturní památky. Zvláštní kategorií je posuzování záměrů či koncepcí na území soustavy Natura 2000.

Cílem územního plánování podle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu je vytvořit podmínky pro výstavbu a rozvoj území. Významnou úlohu v tomto procesu mají tzv. dotčené orgány státní správy, které zastupují zvláštní zájmy, které je třeba v rámci územního plánování chránit. Jedná se jak o ochranu přírody a krajiny, tak o ochranu kulturních památek. Závaznými stanovisky vyjadřují tyto orgány k danému řízení a hodnotí jeho dopady a důsledky na tyto chráněné zájmy.

Poté, co jsem se pokusila zanalyzovat současnou existující právní úpravu týkající se ochrany přírodního a kulturního dědictví, jsem dospěla k těmto závěrům:

Na mezinárodní úrovni existuje řada právně závazných úmluv, které se zabývají ochranou kulturního nebo přírodního dědictví. Tyto úmluvy pokrývají mnoho dílčích problémů či úseků kulturního dědictví nebo ochrany přírody. Spojení ochrany přírodních a kulturních památek najdeme pouze v Úmluvě o světovém dědictví a částečně v Evropské úmluvě o krajině. Ostatní úmluvy řeší tyto otázky téměř vždy odděleně. Úmluvy jsou připravovány a v zásadě přijímány mezinárodními organizacemi. Největší zásluhu v celosvětovém měřítku má nepochybně organizace UNESCO, která se zasadila o několik úmluv v oblasti ochrany kulturních památek, především o Úmluvu o světovém dědictví. Tato úmluva zakládá propracovaný systém, jehož cílem je získat inventář důležitých památek lidstva a poskytnout těmto v případě potřeby patřičnou pomoc. K tomu je nutné získat dostatek financí, což je největší problém, zvláště když počet chráněných památek stále roste. Dle mého názoru by proto bylo vhodné, aby vyspělé státy přispívaly obligatorně do společného fondu vyšší částkou, ze světové mapy demonstrující počet památek UNESCO totiž vyplývá, že nejvíce památek patří právě těmto státům. Další možností jsou například investice do propagace cestovního ruchu, na druhou stranu vysoký turismus obecně patří k faktorům ohrožujícím světové dědictví.

Úmluva o světovém dědictví je nepochybně účinným a osvědčeným nástrojem, který se zasloužil o záchranu mnoha území, nicméně je dle mého názoru třeba ujasnit a zpřísnit její ustanovení týkající se závazků států vůči svým památkám, aby se bez potrestání nemohla opakovat situace, kterou jsem popsala ve třetí kapitole o mezinárodní odpovědnosti. Článek 6

a 12 Úmluvy by měl, dle mého názoru, být rozvinut tak, aby bylo možné jej účinně prosadit. Vhodné by bylo zavedení konkrétních sankčních opatření, které se v Úmluvě vůbec nenacházejí a které by tak mohly být, dle mého názoru, patřičnou motivací. Nicméně otázka vhodnosti takových opatření je nejzávažnější problém. Za vhodné považuji například sankce v podobě mimořádných finančních prostředků do Fondu světového dědictví.

Činnost mezinárodních organizací především v oblasti osvěty v oblasti ochrany přírody a kultury lze hodnotit jednoznačně kladně. Organizace UNESCO by mohla iniciovat diskusi o zpřísnění některých ustanovení Úmluvy.

Evropská unie vypracovala komplexní systém ochrany přírodního dědictví, který funguje již řadu let. V oblasti kulturního dědictví je však unijní úprava minimální, problematikou kulturního dědictví se zabývají především úmluvy Rady Evropy. V současné době se rozvíjí nový institut evropského kulturního dědictví a je otázkou, jaký bude jeho význam v budoucích letech. Myslím si, že tento projekt je spíše integrační aktivitou v oblasti vzdělanosti evropské mládeže a nezavede žádný nový účinný systém ochrany kulturních památek.

Nejpodstatnější nedostatek české právní úpravy spočívá v zastaralosti zákona o státní památkové péči, který je nepochybně třeba nahradit zcela novou právní úpravou. De lege ferenda je nutné zavést instituty, které budou reflektovat všechny mezinárodní závazky ČR v oblasti památkové péče. Jedná se o zavedení nových kategorií ochrany jako je například institut památky s mezinárodním statusem a zřízení nového orgánu tzv. Rady světové památky. Tyto instituty v současném zákoně chybí a ochrana, kterou poskytuje stávající právní úprava neodpovídá potřebám statků výjimečné světové hodnoty.

SEZNAM PRAMENŮ

Odborná literatura:

Bernard P. Herber: The Common Heritage Principle: Antarctica and the Developing Nations, *American Journal of Economics and Sociology*, Vol. 50, No. 4 (Oct., 1991), str. 391-406

Birnie P., Boyle A., Redgwell C.: *International Law and Environment*, 3. vydání, Oxford University Press, 2009, ISBN 978 0 19 876422 9

Damohorský, M. a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání, Praha, C. H. Beck, 2010

Dvořák, L.: *Zákon posuzování vlivů na životní prostředí s komentářem*, 1.vydání, ABF – nakladatelství ARCH, 2005

Francioni, F. a kol.: *The 1972 World Heritage Convention: A Commentary*, 1. vydání, Oxford University Press, 2008

Francioni F., Lenzerini F.: *The Destruction of the Buddhas of Bamiyan and International Law*, *European Journal of International Law*, Vol.14 No. 4, 2003

Forrest, C.: *A New International Regime for Protection of Underwater Cultural Heritage*, *International and Comparative Law Quarterly*, 2002

Energy Law In Europe – National, EU and International Regulation, Oxford University Press, 2007, special student edition

Evans, A, Russell, M., Leshikar-Denton, M.: *Local Resources, Global Heritage: An Introduction to the 2001 UNESCO Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage*, *Journal of Maritime Archeology*, 2010, Springer Boston, str. 79-83

Hazen H.: "Of outstanding universal value": The challenge of scale in applying the World Heritage Convention at national parks, Geoforum, Elsevier Ltd. 2007

Hladik, J.: Marking of cultural property with the distinctive emblem of the 1954 Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, 2004

Kliková, A., a kol.: Stavební právo – Praktická příručka, 3. vydání, Linde Praha a.s., 2009

Miko, L., Borovičková H.: Zákon o ochraně přírody a krajiny, 2. vydání, C.H.Beck, 2007

Prchalová J.: Zákon o ochraně přírody a krajiny a Natura 2000 – Komentář a prováděcí předpisy, 1 vydání, Linde Praha, a.s., 2006

Regional Environmental Centre: Handbook on Carpathian Convention, 2007

Sands, P., Klein, P.: Bowett's Law of International Institutions, 6. vydání, Sweet & Maxwell, London, 2009

Scovazzi, T.: Convention on the Protection of Underwater Cultural Heritage, Environmental Policy and Law, 2002

Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost, 1. vydání, Linde Praha, a.s., 2006

UNESCO: Ten Keys to the Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions, 2007

Van Heijnsbergen, P.: International Legal Protection of Wild Fauna and Flora, 1. vydání, IOS Press, 1997, ISBN 90 5199 313 7

Vícha, O.: Geoparky – nově vznikající mezinárodní nástroj ochrany a správy geologického dědictví, Časopis České společnosti pro právo životního prostředí, Ročník VI, 1/2006

UNESCO: What is Intangible Cultural Heritage?

World Heritage Information Centre: World Heritage Information Kit, 2008

Zídek, M., Klusoň, J.: Zákon o státní památkové péči a jeho prováděcí předpisy s komentářem, 1. vydání, Praha ABF – nakladatelství ARCH, 2005

Internetové prameny:

Evropská komise:	http://ec.europa.eu/
Ministerstvo kultury:	http://www.mkcr.cz/
Ministerstvo životního prostředí:	http://www.mzp.cz/
Rada Evropy	http://www.coe.int/
UNESCO:	http://portal.unesco.org/
Památky UNESCO v ČR:	http://www.unesco-czech.cz/
Environmental Law Publishing:	http://www.envlaw.com.au/
Organizace SAFE:	http://www.savingantiquities.org/
Informační systém Úmluvy o biologické rozmanitosti:	http://chm.nature.cz/
Karpatská úmluva:	http://www.carpathianconvention.org/
Národní památkový ústav:	http://www.npu.cz
Organizace Blue Shield:	http://www.ancbs.org/
Agentura ochrany přírody ČR:	http://www.ochranaprirody.cz/

Právní předpisy:

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních lidských práv a svobod

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 183/2000 Sb., o územním plánování a stavebním řádu

Ostatní prameny:

Návrh věcného záměru zákona o památkovém fondu

Směrnice k provádění Úmluvy o ochraně světového dědictví

Shrnutí pro veřejnost: Návrh na zavedení označení „Evropské dědictví“ v rámci EU

Seznam příloh

Příloha č. 1 **rozmístění památek Světového přírodního a kulturního dědictví ve světě**

Příloha č. 2 **mapa a seznam památek Světového dědictví v nebezpečí**

Příloha č. 3 **mapa a seznam památek UNESCO v České republice**

Příloha č. 4 **modrý štít podle haagské úmluvy**

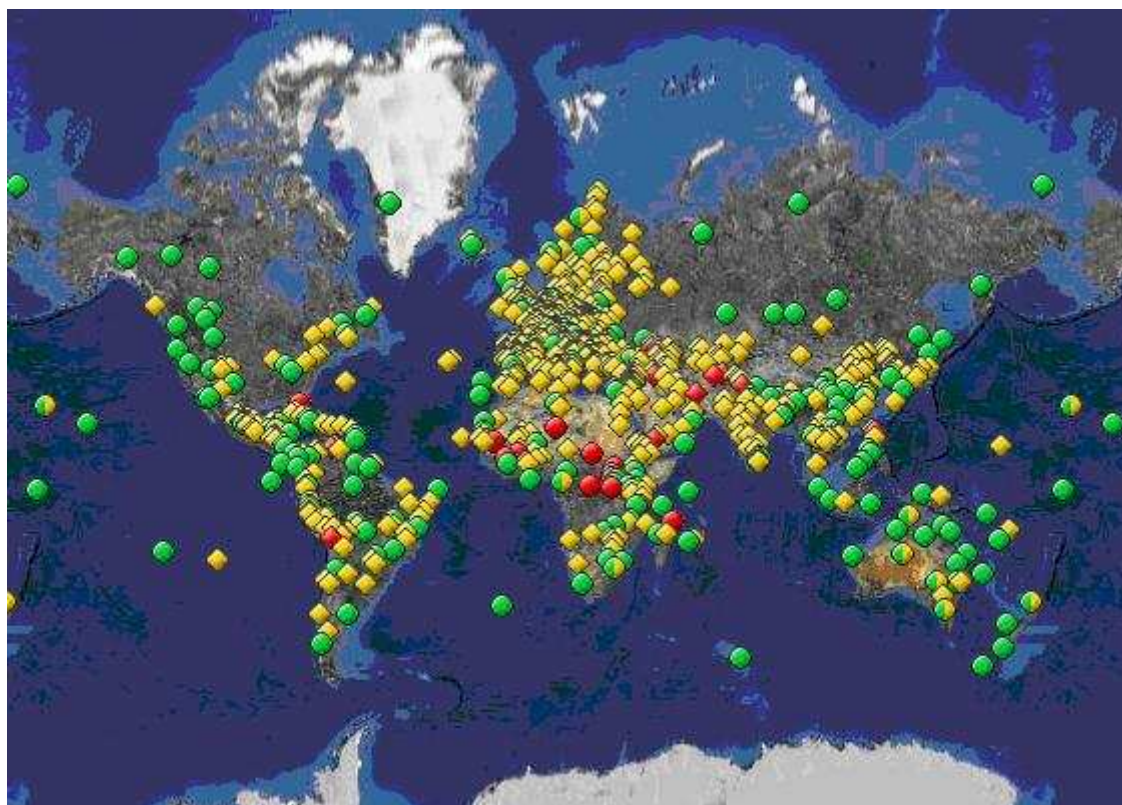
Příloha č. 5 **socha Buddhy před zničením a po zásahu Talibanu**

Příloha č. 6 **současná podobna údolí v Bamjánu**

Příloha č. 7 **mapa biosferických rezervací v České republice**

Příloha č. 8 **mapa chráněných krajinných oblastí a národních parků v ČR**

Příloha č. 1 rozmístění památek Světového přírodního a kulturního dědictví ve světě

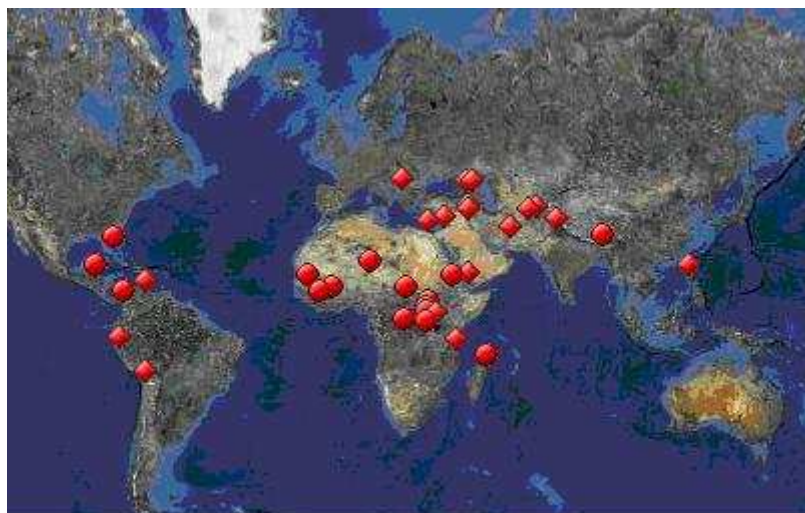
◆ kulturní: 704

● přírodní: 180

● smíšené: 27

Pramen: <http://whc.unesco.org/en/254/>

Příloha č. 2 mapa a seznam památek Světového dědictví v nebezpečí

◆ Kulturní památka ● Přírodní památka ● Smíšená

Afghánistán

Kulturní krajina a archeologické pozůstatky bamjánského údolí (2003)

Minaret a archeologické pozůstatky v Jam (2002)

Belize

Bariéra Belize (2009)

Středoafriická republika

Národní park Manovo-Gounda St Floris (1997)

Chile

Ledkové doly Humberstone and Santa Laura (2005)

Kolumbie

Národní Park Los Katíos (2009)

Pobřeží slonoviny

Národní park Comoé (2003)

Přírodní rezervace Mount Nimba (1992)

Konžská demokratická republika

Národní park Garamba (1996)

Národní park Kahuzi-Biega (1997)

Přírodní rezervace Okapi (1997)

Národní park Salonga (1999)

Národní park Virunga (1994)

Egypt

Abu Mena (2001)

Ethiopie

Národní park Simien (1996)

Gruzie

Katedrála Bagrati a klášter Gelati (2010)

Historické památky v Mtskheta (2009)

Guinea

Přírodní rezervace Mount Nimba (1992)

Indie

Přírodní rezervace Manas (1992)

Irán

Bam a jeho kulturní krajina (2004)

Irák

Ashur (Qal'at Sherqat) (2003)

Archeologické město Samarra (2007)

Jerusalem

Staré Město v Jerusalemě a hradby (1982)

Madagaskar

Deštné pralesy Atsinanana (2010)

Niger

Přírodní rezervace Air a Ténéré (1992)

Pákistán

Šalimarovy zahrady a pevnost v Láhauru (2000)

Peru

Archeologická lokalita Chan Chan (1986)

Filipíny

Rýžové terasy filipínských Kordillér (2001)

Senegal

Národní park Niokolo-Koba (2007)

Srbsko

Středověké monumenty v Kosovu (2006)

Tanzanie

Ruiny Kilwa Kisiwani a Songo Mnara (2004)

Uganda

Hrobky bugandských králů v Kasubi (2010)

Spojené státy

Národní park Everglades (2010)

Venezuela

Coro a jeho přístav (2005)

Jemen

Historické město Zabid (2000)

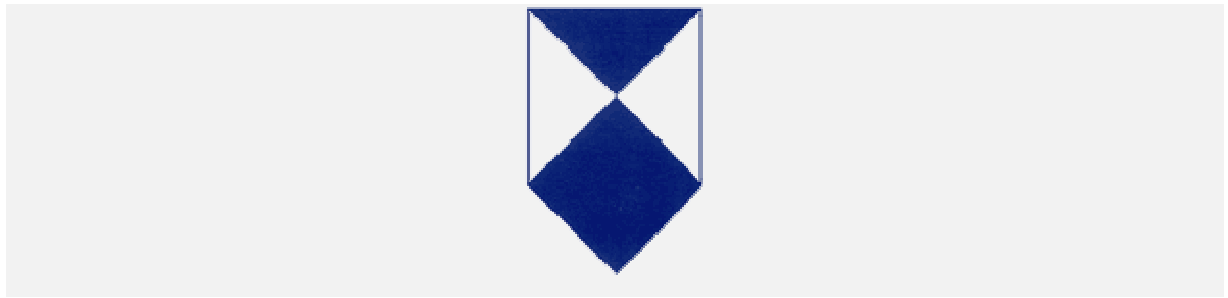
Příloha č. 3 mapa a seznam památek UNESCO v České republice

1. Historické jádro Prahy
2. Historické jádro Kutné Hory s kostelem sv.Barbory a katedrálou Panny Marie v Sedlci
3. Vesnice Holašovice
4. Historické jádro Českého Krumlova
5. Historické jádro Telče
6. Poutní kostel sv.Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru na Sázavou
7. Židovské město a bazilika sv. Prokopa v Třebíči
8. Zámek v Litomyšli
9. Vila Thugendat v Brně
10. Lednicko - Valtický areál
11. Sloup Nejsvětější trojice v Olomouci
12. Zámek a zahrady v Kroměříži

Pramen: <http://www.czech-unesco.cz/documents.php?sid=3ceb72eae7137688c4501e8205943384&tid=map>

Příloha č. 4 modrý štít podle haagské úmluvy

Pramen: <http://www.ancbs.org/>

Příloha č. 5 socha Buddhy před zničením a po zásahu Talibanu

Pramen:

[http://commons.wikimedia.org/wiki/Image:Bouddhas_de_B%27miy%27n_-_Aout_2005.jpg 1] a

[http://commons.wikimedia.org/wiki/Image:Afghanistan_Statua_di_Budda_2.jpg 2]

Příloha č. 6 současná podobna údolí v Bamjánu

Pramen: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Destroyed_Statue,_July_17,_2005_at_15-53.jpg

Autor snímku: Tracy Hunter

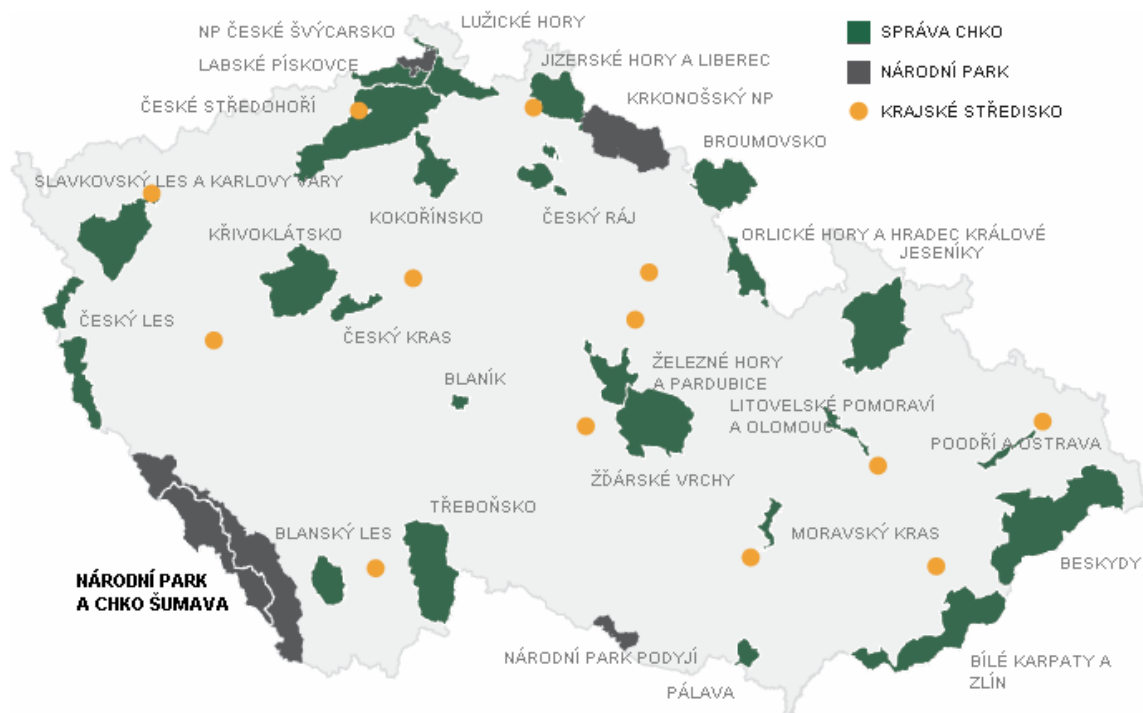
Příloha č. 7 mapa biosferických rezervací v České republice

Krkonoše
Šumava
Křivoklátsko
Třeboňsko
Bílé Karpaty
Dolní Morava

Pramen: http://www.vscht.cz/uchop/velebudice/zivpro/chko/chranena_uzemi.htm

Příloha č. 8 mapa chráněných krajinných oblastí a národních parků v ČR

KS - Krajské středisko, **SCHKO** - Správa CHKO

Pramen: <http://www.ochranaprirody.cz/>

SUMMARY:

World cultural and natural heritage and its legal regulation

Diploma thesis deals with legal regulation of world cultural and natural heritage that is incorporated in Convention Concerning the protection of the World Cultural and Natural Heritage adopted on 16 November 1972.

The thesis consists of six chapters. Fundamental chapter is titled International legal sources of cultural and natural heritage protection and is divided into three parts: World Heritage Convention and the rest two parts deal with other conservation conventions focused on cultural or natural heritage. The third chapter is devoted to question of international states responsibility for destruction of its own cultural heritage on the example of Bamiyan Buddha's, whose demolition was ordered by Taliban regime in 2001. The fourth chapter introduces main international organizations and institutions that support protection of world heritage. Relations between conservation of cultural and natural heritage and European Union are subject of fifth chapter. The last chapter deals with Czech legislation those implements obligations of international conservation conventions.

Purpose of this diploma thesis is to find the answer to the question whether there is such effective legal regulation to protect and conserve cultural and natural sites of outstanding universal value against destruction and ruin at international, European and also national level. It will be concluded that there is many conventions with different scopes of protection next to World Heritage Convention. The main trouble for effective conservation seems to be financing and effective enforcement mechanism.

Main sources of information were internet pages of UNESCO, international magazines articles and especially The 1972 World Heritage Convention: A Commentary by Francesco Francioni from 2008. My work was significantly influenced by my study visit in University of Groningen in Netherlands during 2010/2011. I tried to adapt my translation from English source to Czech official translation of international conventions.

Keywords: World Heritage Convention

Klíčová slova: Úmluva o světovém dědictví